

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу
Кафедра фінансів, банківської та страхової справи**

Малишевський Володимир Андрійович

К В А Л І Ф І К А Ц І Й Н А Р О Б О Т А

на тему: **Стратегічне управління власним капіталом підприємства в
умовах фінансової нестабільності (на прикладі ТОВ «Спец-Безпека»)**

Група: **Е-8-24-М1ФБС (2,0 з)**

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»

Спеціалізація: -

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

*Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів, текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.*

(підпис)

Малишевський В.А.
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

К.е.н., доцент

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Брюховецька І.О.

(прізвище та ініціали)

Допущено до захисту перед ЕК

Завідувач кафедри

д.е.н., професор

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Кришталь Г.О.

(прізвище та ініціали)

Київ 2026 р.

АНОТАЦІЯ

Малишевський Володимир Андрійович. Стратегічне управління власним капіталом підприємства в умовах фінансової нестабільності (на прикладі ТОВ «Спец-Безпека»)– Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» - Міжрегіональна Академія управління персоналом. – Київ, 2026.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретико-методологічних засад формування, оцінювання та управління власним капіталом підприємства в сучасних умовах господарювання. У першому розділі роботи досліджено економічну сутність власного капіталу підприємства, визначено його функціональне значення у системі фінансового менеджменту, розкрито основні підходи до формування структури власного капіталу та узагальнено методичний інструментарій його аналізу й управління. Особливу увагу приділено ролі власного капіталу як ключового джерела фінансової незалежності та довгострокового розвитку підприємства. У другому розділі проведено комплексний аналіз фінансово-економічного стану ТОВ «Спец-Безпека», досліджено особливості його господарської діяльності, здійснено оцінку динаміки, структури та джерел формування власного капіталу. На основі фінансово-економічних показників визначено ефективність використання капіталу підприємства, виявлено ключові проблеми у структурі його фінансових ресурсів та обґрунтовано необхідність їх оптимізації. У третьому розділі розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності управління власним капіталом підприємства, запропоновано напрями удосконалення механізмів корпоративного управління, оптимізації структури капіталу та підвищення фінансової стійкості підприємства в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: власний капітал, управління капіталом, фінансова стійкість, структура капіталу, оптимізація капіталу.

.

ABSTRACT

Volodymyr Malyshevskiy. Strategic Management of Enterprise Equity Capital under Conditions of Financial Instability (based on the case of TOB «Спец-Безпека»). – Manuscript.

Master's qualification thesis submitted for obtaining the educational degree of **Master** at the **Interregional Academy of Personnel Management**, Kyiv, 2026.

The qualification thesis is devoted to the study of the theoretical and methodological foundations of the formation, evaluation, and management of an enterprise's equity capital under modern economic conditions.

The first chapter examines the economic essence of enterprise equity capital, identifies its functional significance within the financial management system, reveals the main approaches to the formation of the equity capital structure, and systematizes the methodological tools for its analysis and management. Particular attention is paid to the role of equity capital as a key source of financial independence and long-term enterprise development.

The second chapter presents a comprehensive analysis of the financial and economic condition of TOB «Спец-Безпека», examines the specific features of its business activities, and assesses the dynamics, structure, and sources of equity capital formation. Based on financial and economic indicators, the efficiency of the enterprise's capital utilization is evaluated, key problems in the structure of its financial resources are identified, and the necessity of their optimization is substantiated.

The third chapter develops practical recommendations aimed at improving the efficiency of equity capital management, proposes directions for enhancing corporate governance mechanisms, optimizing the capital structure, and strengthening the enterprise's financial stability in the long-term perspective.

Keywords: equity capital, capital management, financial stability, capital structure, capital optimization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна сутність власного капіталу підприємства та його роль у забезпеченні фінансової стійкості	8
1.2. Особливості формування та структурної організації власного капіталу підприємства	16
1.3. Методичний інструментарій оцінювання та управління власним капіталом підприємства	25
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «СПЕЦ-БЕЗПЕКА»	37
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ТОВ «Спец-Безпека»	37
2.2. Аналіз динаміки, структури та джерел формування власного капіталу підприємства	45
2.3. Оптимізація структури власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека».....	62
Висновки до другого розділу.....	69
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	71
3.1. Розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління власним капіталом ТОВ «Спец-Безпека»	71
3.2. Вдосконалення корпоративного управління власним капіталом досліджуваного підприємства.....	87
Висновки до третього розділу.....	100
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105

ДОДАТКИ.....111

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективне управління власним капіталом підприємства в сучасних умовах господарювання набуває стратегічного значення, оскільки саме власний капітал формує фінансову основу функціонування суб'єкта господарювання, визначає рівень його економічної самостійності, інвестиційної привабливості та здатності до довгострокового розвитку. В умовах трансформації економічних відносин, посилення конкурентного тиску, нестабільності фінансових ринків, прискорення цифровізації та зростання зовнішніх ризиків питання ефективного формування, використання та нарощення власного капіталу переходить із площини операційного управління до сфери стратегічного менеджменту.

Рационально сформована система управління власним капіталом дозволяє підприємству не лише підтримувати належний рівень фінансової стійкості та платоспроможності, але й забезпечувати гнучкість у прийнятті управлінських рішень, знижувати залежність від позикових ресурсів, оптимізувати фінансову структуру та підвищувати результативність господарської діяльності. Власний капітал виступає важливим індикатором фінансової надійності підприємства, а ефективність його використання безпосередньо впливає на рівень прибутковості, ринкової вартості та конкурентних позицій суб'єкта господарювання.

Особливої актуальності дана проблематика набуває в умовах фінансової нестабільності, обмеженого доступу до кредитних ресурсів, структурних змін у національній економіці та високого рівня невизначеності зовнішнього середовища. За таких умов підприємства змушені переглядати традиційні підходи до управління фінансовими ресурсами, акцентуючи увагу на підвищенні ефективності використання внутрішніх джерел фінансування, збереженні фінансової рівноваги та формуванні стійкої моделі економічного розвитку.

Теоретичні та прикладні аспекти управління власним капіталом знайшли

своє відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених. Значний внесок у розвиток даної проблематики зробили О.Й. Вівчар, Т.М. Корольок, О.А. Нужна, В.М. Саварина, В.В. Сопко, Г.М. Незборецька, А.В. Хмелевська, І.Л. Цюцяк та інші. Серед зарубіжних дослідників вагомими є напрацювання Н. де Анастасіо, Ж. Дюмарше, Л. Батардона, Ф. Бести, П. Герстнера, Ф. Ляйтнера, Ж. Ришара та інших науковців, які сформували фундаментальні підходи до оцінювання, обліку та управління капіталом підприємств. Разом з тим динамічність сучасного бізнес-середовища, розвиток нових фінансових інструментів та зростання ризиків потребують подальшого поглиблення наукових досліджень у цій сфері.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи стратегічного управління власним капіталом підприємства в умовах фінансової нестабільності з метою забезпечення його економічної стійкості, прибутковості та довгострокової конкурентоспроможності.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- дослідити економічну природу власного капіталу та його місце в системі фінансового управління підприємством;
- узагальнити сучасні наукові підходи до формування структури власного капіталу;
- проаналізувати чинники, що впливають на ефективність управління власним капіталом в умовах економічної нестабільності;
- провести оцінку ефективності формування та використання власного капіталу на базі досліджуваного підприємства;
- виявити проблемні аспекти фінансового управління капіталом;
- обґрунтувати стратегічні напрями вдосконалення системи управління власним капіталом підприємства.

Об'єктом дослідження виступає процес управління власним капіталом підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та

прикладних аспектів формування, оцінювання та стратегічного управління власним капіталом підприємства.

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи економічного аналізу, зокрема системний підхід, логічне узагальнення, статистико-аналітичні методи, порівняльний аналіз, методи економічної діагностики та фінансового моделювання. Їх застосування дозволило комплексно оцінити сучасний стан управління капіталом, виявити внутрішні резерви розвитку та сформувати практично орієнтовані управлінські рішення.

Емпіричну та інформаційну основу дослідження становлять законодавчі акти України, матеріали Державної служби статистики України, фінансова звітність підприємства, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, аналітичні дослідження, а також сучасні інформаційні ресурси, що висвітлюють тенденції розвитку корпоративних фінансів та управління капіталом.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність власного капіталу підприємства та його роль у забезпеченні фінансової стійкості

Капітал у сучасній економічній системі виступає однією з базових категорій, без якої неможливе функціонування, розвиток та стратегічне зростання будь-якого суб'єкта господарювання. Його економічна природа виходить далеко за межі простого накопичення фінансових або матеріальних ресурсів, оскільки капітал формує основу створення виробничого потенціалу, забезпечує безперервність господарських процесів та виступає фундаментом реалізації стратегічних цілей підприємства. Саме через ефективне використання капіталу формується здатність підприємства створювати додану вартість, зміцнювати ринкові позиції та забезпечувати стає економічне зростання.

На макро- та мікроекономічному рівнях капітал розглядається як один із визначальних факторів виробництва, який забезпечує трансформацію наявних ресурсів у готові товари, роботи або послуги. Його участь у створенні економічних благ охоплює фінансування операційної діяльності, формування матеріально-технічної бази, розвиток кадрового потенціалу та реалізацію інноваційних проєктів. У процесі продуктивного використання капіталу створюється нова економічна вартість, що стає джерелом доходів власників, працівників і держави через механізми прибутку, заробітної плати та податкових надходжень.

У науковій літературі сутність капіталу традиційно розкривається через декілька концептуальних підходів, кожен із яких акцентує увагу на окремих характеристиках цієї економічної категорії. З позицій фізичної концепції капітал ототожнюється з виробничим потенціалом підприємства, тобто із

сукупністю матеріальних, технічних і технологічних ресурсів, які беруть участь у створенні економічного продукту. Такий підхід акцентує увагу на здатності капіталу забезпечувати виробничий процес та формувати ресурсну основу бізнесу. Фінансова концепція, навпаки, розглядає капітал крізь призму вартості та джерел фінансування, трактуючи його як економічний інтерес власників у майні підприємства або як величину чистих активів, що залишається після погашення всіх зобов'язань.

Практичне значення зазначених підходів полягає в тому, що вони формують різні методологічні основи оцінювання фінансового стану підприємства, визначення його вартості та аналізу ефективності використання ресурсів. Крім того, вони лежать в основі сучасної системи бухгалтерського обліку, фінансової звітності та корпоративного фінансового управління. Саме інтеграція економічного та облікового підходів дозволяє сформувати цілісне розуміння природи капіталу як стратегічного ресурсу підприємства.

На рівні підприємства капітал являє собою сукупність фінансових ресурсів, майнових цінностей та економічних інструментів, які використовуються для забезпечення безперервності господарської діяльності, реалізації інвестиційних програм і досягнення довгострокових фінансових цілей. Залежно від джерел формування його прийнято поділяти на власний та позиковий. Власний капітал формує фінансову основу незалежності підприємства, оскільки складається із внесків засновників, накопиченого прибутку, резервних фондів та інших внутрішніх джерел. Позиковий капітал, своєю чергою, включає залучені ресурси у вигляді банківських кредитів, фінансових позик, кредиторської заборгованості та інших зовнішніх зобов'язань.

Особливе місце в системі фінансового управління займає саме власний капітал, оскільки він виступає ключовим індикатором економічної стійкості та платоспроможності підприємства. Його достатній обсяг створює умови для фінансової незалежності, знижує ризики втрати ліквідності, забезпечує інвестиційну привабливість і дозволяє підприємству ефективно адаптуватися

до змін зовнішнього середовища. Водночас власний капітал є не лише джерелом фінансування активів, а й важливим інструментом зростання ринкової вартості бізнесу та зміцнення його конкурентних переваг.

У науковій площині трактування власного капіталу залишається предметом активних дискусій. Економічний підхід розглядає його як стратегічний ресурс, спрямований на генерацію прибутку та зростання економічної цінності підприємства. Бухгалтерський підхід визначає власний капітал як залишкову частку в активах підприємства після вирахування всіх зобов'язань. Поєднання цих підходів дозволяє розглядати власний капітал одночасно як джерело фінансового забезпечення, індикатор вартості бізнесу та механізм реалізації інтересів власників.

Рис. 1.1. Основні підходи до визначення сутності категорії «власний капітал»

Джерело: складено автором на основі [3;4]

Як зазначають провідні дослідники фінансового менеджменту, зокрема В.В. Ковальов та Г.В. Савицька, капітал підприємства слід розглядати не лише

як сукупність ресурсів, а як складну економічну систему, здатну одночасно виступати як майновий потенціал суб'єкта господарювання і як джерело його фінансування. Такий підхід суттєво розширює можливості управління капіталом, дозволяючи інтегрувати стратегічні, фінансові та облікові аспекти в єдину систему корпоративного управління.

Таким чином, власний капітал є багатовимірною економічною категорією, що поєднує ресурсну, фінансову, управлінську та стратегічну складові. Ефективне управління ним виступає необхідною передумовою фінансової стабільності, стійкого розвитку, підвищення рентабельності та зміцнення конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасних економічних трансформацій.

Аналіз сучасної економічної та обліково-аналітичної літератури свідчить про відсутність єдиного наукового підходу до трактування сутності власного капіталу, що обумовлює багатовекторність його інтерпретації як економічної категорії та як об'єкта бухгалтерського відображення. Наявність численних підходів до розуміння змісту власного капіталу пояснюється історичною еволюцією економічної думки, розвитком фінансової науки та трансформацією концептуальних засад бухгалтерського обліку. Особливий вплив на формування сучасного розуміння даної категорії мали дві фундаментальні облікові концепції — юридична та економічна. Перша розглядала капітал передусім як об'єкт правових відносин між власниками та суб'єктом господарювання, тоді як друга формувала підхід до підприємства як до цілісної економічної системи, функціонування якої забезпечується взаємодією ресурсів, зобов'язань і власного фінансового потенціалу.

Саме на основі зазначених концептуальних підходів відбувалося становлення сучасної методології бухгалтерського обліку, а також формування структури бухгалтерського балансу як ключового інструменту відображення фінансового стану підприємства. Значну роль у розвитку теоретичних основ капіталу відіграли трансформації класичних балансових рівнянь. Так, у наукових працях Johann Friedrich Schär капітал визначався як залишкова

величина, що формується як різниця між сукупною вартістю активів підприємства та його зобов'язаннями. У подальшому Charles Ezra Sprague запропонував більш деталізовану модель, відповідно до якої активи підприємства розглядаються як сукупність зобов'язань та власного капіталу, що дало змогу глибше відобразити структуру джерел фінансування господарської діяльності. Водночас підхід Nikolai Weizmann був спрямований на спрощення балансової моделі та акцентував увагу на взаємозв'язку між активами і джерелами їх формування.

У межах наведених підходів капітал здебільшого розглядався як фінансове втілення інтересів власників у майні підприємства. Проте таке трактування не повною мірою розкриває економічну природу власного капіталу, оскільки концентрується переважно на механізмах його розрахунку, залишаючи поза увагою його функціональне призначення, стратегічне значення та взаємозв'язок із результативністю господарської діяльності. Крім того, подібний підхід обмежує можливість інтеграції бухгалтерської методології з сучасними економічними концепціями управління капіталом.

У зв'язку з цим доцільним є збереження терміна «власний капітал» як окремої економічної категорії, що дозволяє чітко відокремити ресурси, які належать власникам підприємства, від інших джерел фінансування. Такий підхід створює передумови для більш глибокого аналізу фінансової стійкості підприємства, його незалежності, інвестиційної привабливості та потенціалу до стратегічного розвитку.

Важливе місце у формуванні теоретичних засад дослідження займає юридичний підхід до трактування власного капіталу. Відповідно до даної концепції власний капітал може інтерпретуватися, з одного боку, як сукупність фінансових зобов'язань підприємства перед його власниками, а з іншого — як система майнових прав засновників на частину активів підприємства. У цьому контексті економічна сутність власного капіталу розкривається через залишковий принцип, згідно з яким права власників реалізуються лише після повного виконання підприємством своїх зобов'язань перед зовнішніми

кредиторами.

Саме така логіка дозволяє розглядати власний капітал не лише як облікову категорію, а як стратегічний фінансовий ресурс, що формує основу економічної стабільності підприємства, визначає рівень його автономії та забезпечує можливість довгострокового розвитку. Разом із цим власний капітал характеризується як рядом вагомих переваг, так і певними обмеженнями.

До ключових переваг власного капіталу слід віднести високий рівень фінансової незалежності, можливість самостійного прийняття стратегічних управлінських рішень, підвищення довіри з боку кредиторів та інвесторів, а також формування стабільної ресурсної бази для розвитку підприємства. Водночас надмірна орієнтація виключно на внутрішні джерела фінансування може стримувати темпи розширення бізнесу, обмежувати доступ до масштабних інвестиційних проєктів та знижувати швидкість адаптації до змін зовнішнього середовища.

Таблиця 1.1

Переваги та недоліки використання власного капіталу

Переваги	Недоліки
1. Простота залучення – рішення, пов'язані зі збільшенням власного капіталу, приймаються власниками без отримання згоди інших господарюючих суб'єктів. Якщо підприємство має прибуток після оподаткування, то, покривши з нього обов'язкові і необов'язкові платежі (повернення кредиту, сплата штрафних санкцій, виплата дивідендів), підприємство рішенням власників приєднує частину прибутку, що залишилася, до власного капіталу	1. Обмеження обсягу залучення а, отже, розширення операційної та інвестиційної активності в період сприятливої кон'юнктури. Нарощення власного капіталу пов'язане з такими тривалими процесами, як капіталізація прибутку, емісія акцій. Якщо в період поживавлення, зростання ділової активності підприємство буде робити ставку на розвиток тільки за рахунок власного капіталу, то до моменту його нарощення сприятливі умови для розширення виробництва або нарощення інвестиційної активності можуть зникнути
2. В українських умовах у власного капіталу зазвичай більш висока здатність генерування прибутку у всіх сферах діяльності, так як при його використанні не вимагається сплата позичкового відсотка. Водночас дивіденди на більшості підприємствах (витрати на власний капітал) в Україні мінімальні	2. Невикористовувана можливість приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових коштів
3. Власний капітал забезпечує фінансово-сталий розвиток підприємства, є запорукою його платоспроможності в довгостроковому періоді, мінімізує ризик банкрутства	3. Додаткова емісія акцій несе потенційну небезпеку скупки акцій сторонніми інвесторами, зміни політики фірми, зміни керівництва

Джерело: складено автором на основі [6,7]

За результатами проведеного теоретичного дослідження було поглиблено наукове розуміння економічної природи категорії «власний капітал» шляхом систематизації існуючих наукових підходів, узагальнення дискусійних положень та інтеграції бухгалтерських, економічних і правових аспектів його трактування. Це дозволило конкретизувати зміст даної дефініції через виокремлення її базових ідентифікаційних характеристик, які забезпечують комплексне сприйняття власного капіталу як важливого елемента системи фінансового управління підприємством.

Передусім у межах обліково-аналітичного підходу власний капітал доцільно розглядати як один із ключових елементів фінансової звітності, що відображає реальну економічну вартість підприємства та виступає базовим індикатором його фінансової стійкості. У цьому контексті його величина визначається як різниця між загальною вартістю активів суб'єкта господарювання та сумою його зобов'язань, що відповідає класичному вартісному підходу до оцінювання фінансового потенціалу підприємства.

З позиції правової інтерпретації власний капітал характеризує залишковий економічний інтерес власників у майні підприємства. Це означає, що після виконання організацією всіх зобов'язань перед кредиторами саме власники зберігають право на відповідну частку активів. Такий підхід відображає юридичну природу капіталу та підкреслює пріоритетність майнових прав засновників у системі корпоративних відносин.

Не менш важливим є ресурсно-управлінський аспект власного капіталу. На початковому етапі функціонування підприємства він формується за рахунок внесків засновників, однак у процесі господарської діяльності його обсяг, структура та економічна роль можуть змінюватися під впливом фінансових результатів, інвестиційної політики, дивідендних виплат або рішень щодо реінвестування прибутку. Таким чином, власний капітал є динамічною економічною категорією, здатною трансформуватися залежно від стратегічних

цілей підприємства та рішень його власників.

Інвестиційна складова власного капіталу проявляється у тому, що вкладення фінансових ресурсів засновниками здійснюється з метою отримання економічної вигоди у майбутньому. Така вигода може реалізовуватися у формі дивідендних виплат, приросту ринкової вартості бізнесу, збільшення частки в чистих активах або інших форм економічного доходу, що формуються за результатами ефективної господарської діяльності.

Крім того, власний капітал надає його власникам корпоративні права щодо участі в управлінні підприємством. Обсяг такого впливу, як правило, визначається величиною частки участі у статутному капіталі або кількістю належних акцій чи паїв, що забезпечує можливість контролю за прийняттям стратегічних управлінських рішень і формуванням напрямів подальшого розвитку бізнесу.

Узагальнення наведених характеристик дозволяє сформулювати уточнене визначення сутності власного капіталу: власний капітал — це частина майнового потенціалу підприємства, що залишається після вирахування всіх зобов'язань, формується за рахунок інвестованих або накопичених власниками ресурсів, використовується для забезпечення господарської діяльності, отримання прибутку, реалізації корпоративних прав та підтримання фінансової стійкості суб'єкта господарювання в довгостроковій перспективі.

1.2. Особливості формування та структурної організації власного капіталу підприємства

Власний капітал виступає одним із базових індикаторів, що характеризує рівень фінансової стійкості суб'єкта господарювання, його здатність підтримувати стабільність операційної діяльності та ефективно протидіяти впливу зовнішніх економічних ризиків. Саме величина власного капіталу та результативність його використання значною мірою відображають якість фінансового менеджменту, ефективність прийняття управлінських рішень і стратегічну здатність підприємства забезпечувати довгостроковий розвиток.

Раціональне формування та ефективне використання власного капіталу безпосередньо впливають на кінцеві результати господарської діяльності підприємства. Насамперед це проявляється у формуванні прибутку, зростанні показників рентабельності, підвищенні рівня платоспроможності, фінансової незалежності та інвестиційної привабливості. Достатній обсяг власних фінансових ресурсів створює передумови для розширення діяльності, модернізації активів, впровадження інновацій та зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку.

Крім того, структура власного капіталу дозволяє оцінити внутрішні джерела фінансування підприємства, визначити ступінь концентрації фінансових ресурсів та виявити потенційні резерви для подальшого економічного зростання. Саме тому дослідження елементів, джерел формування та структурних складових власного капіталу має важливе значення для забезпечення ефективного фінансового управління підприємством.

Структуру власного капіталу підприємства представлено на рис. 1.2.

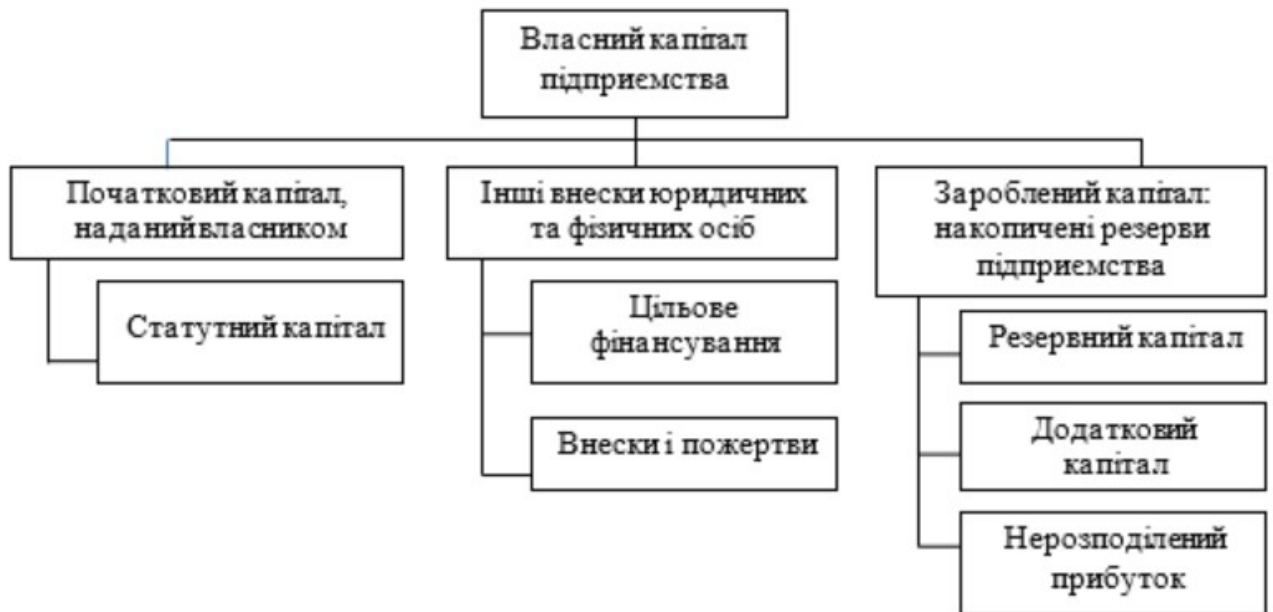

Рис. 1.2 Структура власного капіталу

Джерело: складено автором на основі [8]

На етапі створення підприємства засновниками формується первинна фінансова база його функціонування, яка забезпечує можливість започаткування господарської діяльності, придбання необхідних ресурсів та організацію операційних процесів. Саме початковий капітал виступає фінансовим фундаментом новоствореного суб'єкта господарювання, визначаючи його стартовий ресурсний потенціал та перспективи подальшого розвитку.

Основною складовою початкового капіталу є статутний капітал, який формується за рахунок внесків засновників відповідно до установчих документів підприємства. Такі внески можуть здійснюватися у різних формах, зокрема у вигляді грошових коштів, рухомого та нерухомого майна, майнових прав, прав користування активами, цінних паперів, а також об'єктів інтелектуальної власності. Склад, обсяг та порядок внесення цих ресурсів визначаються чинним законодавством та внутрішніми корпоративними домовленостями між учасниками підприємства.

Статутний капітал виконує не лише функцію початкового фінансового забезпечення діяльності підприємства, але й має важливе економічне та

правове значення. Зокрема, його величина слугує основою для визначення частки кожного засновника у структурі власності, розподілі фінансових результатів, реалізації корпоративних прав та участі в управлінні суб'єктом господарювання. Крім того, у випадку припинення діяльності підприємства саме розмір частки у статутному капіталі визначає права власників на отримання відповідної частини активів після виконання зобов'язань перед кредиторами.

Водночас статутний капітал виконує гарантійну функцію, формуючи певний рівень довіри з боку зовнішніх контрагентів, інвесторів та кредиторів. Його наявність свідчить про початкову фінансову спроможність підприємства виконувати взяті на себе зобов'язання та забезпечувати стабільність господарської діяльності на початкових етапах функціонування. Таким чином, статутний капітал є базовим структурним елементом власного капіталу, що формує фінансову основу діяльності підприємства та створює передумови для його подальшого економічного зростання.

На рис. 1.3 представлено активи, якими може бути оплачений пайовий капітал.

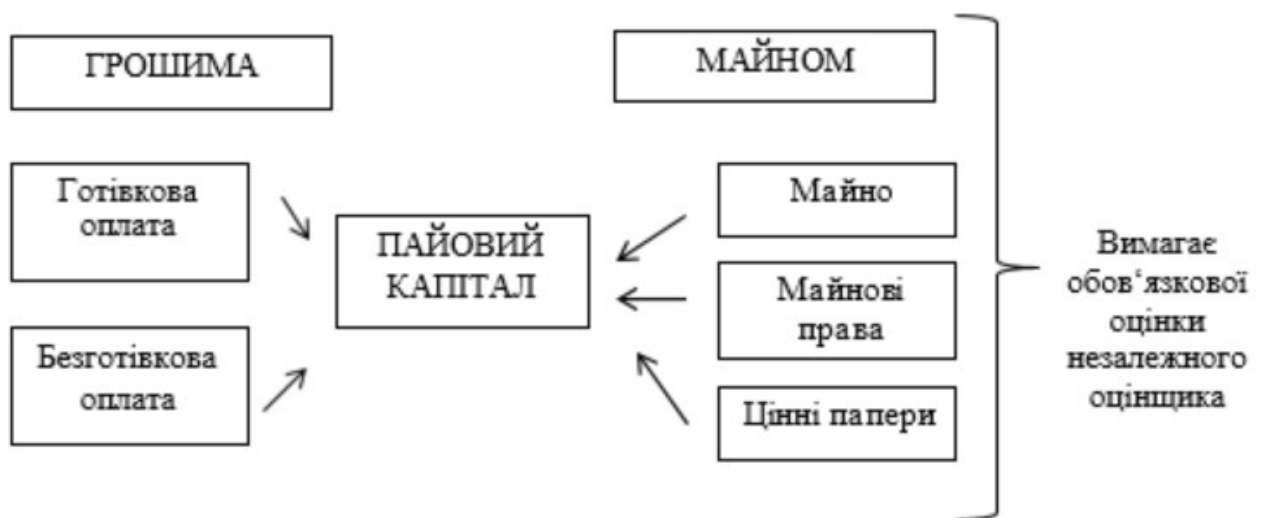

Рис. 1.3. Активи, якими оплачується пайовий капітал

Джерело: складено автором на основі [9]

Формування статутного капіталу підприємства може здійснюватися у різних формах, що створює для засновників достатньо широкі можливості

щодо вибору способів інвестування ресурсів у господарську діяльність. Така варіативність забезпечує не лише фінансову гнучкість при створенні підприємства, але й дозволяє ефективно використовувати як грошові, так і матеріальні чи нематеріальні активи.

Внески до статутного капіталу можуть здійснюватися у формі грошових коштів, як у національній, так і в іноземній валюті, що створює основу для формування початкових фінансових ресурсів підприємства та забезпечення його ліквідності на стартовому етапі функціонування. Окрім цього, як внесок можуть використовуватися цінні папери, які мають ринкову вартість та здатні виступати інвестиційним ресурсом, що розширює фінансові можливості суб'єкта господарювання.

Не менш поширеною формою внесків є матеріальні активи — виробниче обладнання, транспортні засоби, будівлі, споруди, інструменти або інші об'єкти майна, здатні забезпечувати здійснення господарської діяльності. Передача таких активів дозволяє підприємству сформувати необхідну матеріально-технічну базу без додаткового залучення зовнішнього фінансування.

Крім матеріальних ресурсів, до складу внесків можуть включатися майнові права та об'єкти інтелектуальної власності, зокрема патенти, ліцензії, програмне забезпечення, товарні знаки, авторські права або інші нематеріальні активи, що мають економічну цінність та здатні приносити майбутні економічні вигоди. Використання таких активів у формуванні капіталу є особливо актуальним в умовах цифровізації економіки та розвитку інноваційного бізнесу.

При цьому всі негрошові внески підлягають обов'язковій незалежній експертній оцінці, метою якої є визначення їх об'єктивної ринкової вартості та забезпечення справедливого розподілу корпоративних прав між засновниками. Такий підхід сприяє прозорості формування структури власності та мінімізує потенційні корпоративні конфлікти в майбутньому.

Розмір статутного капіталу визначається власниками підприємства на

етапі його створення та закріплюється в установчих документах. Водночас законодавство України передбачає різні вимоги до мінімального розміру капіталу залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання. Наприклад, для Акціонерне товариство встановлюються спеціальні законодавчі вимоги щодо мінімального обсягу статутного капіталу, тоді як для приватних підприємств або товариств з обмеженою відповідальністю законодавчі обмеження можуть бути значно ліберальнішими.

Окрім внесків засновників, формування власного капіталу може здійснюватися за рахунок інших джерел надходження ресурсів, зокрема безоплатно отриманого майна, благодійних внесків, грантів, дотацій або коштів цільового фінансування. Такі ресурси можуть надходити як від державних органів, так і від юридичних чи фізичних осіб, однак їх використання має суворо відповідати встановленому цільовому призначенню та супроводжуватися відповідною звітністю.

Важливою складовою власного капіталу виступає також накопичений або зароблений капітал, який формується у процесі господарської діяльності підприємства. До його структури входять резервний капітал, додатковий капітал, а також нерозподілений прибуток або непокритий збиток. Резервний капітал виконує захисну функцію та призначений для компенсації можливих фінансових втрат, покриття збитків, виконання зобов'язань перед кредиторами або фінансування викупу корпоративних прав у випадках, передбачених законодавством.

Додатковий капітал, у свою чергу, формує додатковий фінансовий потенціал підприємства та виступає інструментом зміцнення його фінансової стійкості. Він може виникати внаслідок переоцінки активів, емісійного доходу, безоплатно отриманих необоротних активів або інших операцій, що призводять до збільшення власних фінансових ресурсів. Наявність додаткового капіталу створює для підприємства своєрідний фінансовий резерв, який може бути використаний для стабілізації діяльності в умовах

економічної нестабільності, кризових явищ або реалізації стратегічних інвестиційних проєктів.

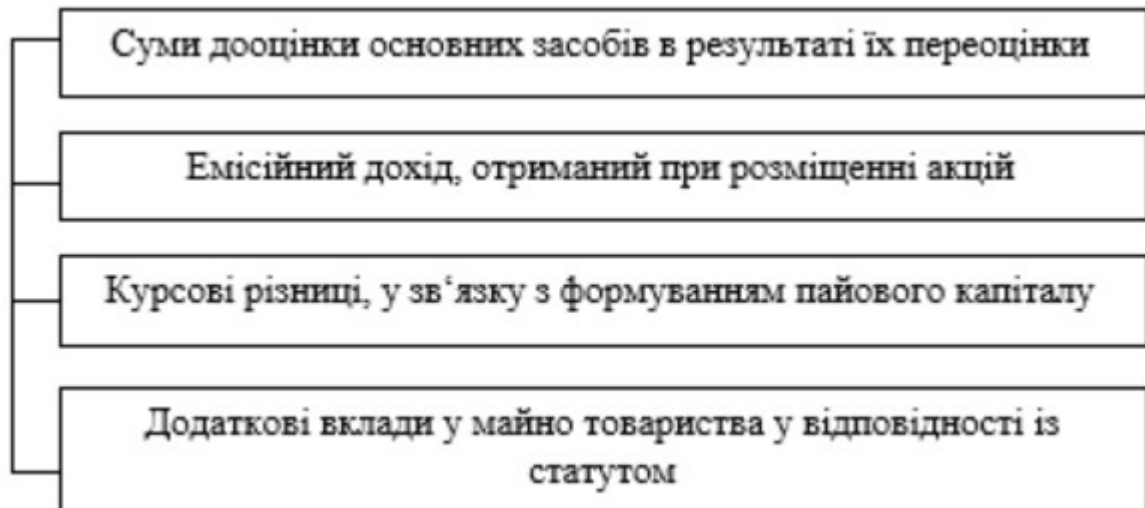

Рис. 1.4. Суми, за рахунок яких формується додатковий капітал

Джерело: складено автором на основі [12]

Додатковий капітал підприємства є важливим елементом структури власних фінансових ресурсів, який виконує не лише функцію накопичення вартості, а й виступає інструментом підтримання фінансової стійкості, адаптивності та стратегічної гнучкості суб'єкта господарювання. Його використання має здійснюватися виключно відповідно до визначених законодавчих норм, внутрішньої фінансової політики підприємства та стратегічних пріоритетів його розвитку.

За своєю економічною сутністю додатковий капітал формує своєрідний резерв фінансової безпеки, який дозволяє підприємству зберігати стабільність функціонування в умовах нестабільного ринкового середовища, кризових явищ або виникнення непередбачених фінансово-економічних ризиків. Наявність такого ресурсу істотно підвищує рівень фінансової автономії підприємства та знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування.

Практика фінансового менеджменту свідчить, що використання коштів додаткового капіталу може здійснюватися за кількома стратегічно важливими

напрямами.

Насамперед він може спрямовуватися на компенсацію збитків, які виникають у процесі господарської діяльності внаслідок несприятливих економічних обставин або операційних ризиків. Крім цього, ресурси додаткового капіталу можуть використовуватися для фінансування інвестиційних програм, модернізації виробничої бази, впровадження інноваційних технологій та реалізації проєктів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Важливим напрямом використання додаткового капіталу є підтримання платоспроможності та ліквідності підприємства, особливо в періоди тимчасового дефіциту обігових коштів або порушення стабільності грошових потоків. Також ці ресурси можуть залучатися для виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами, зниження боргового навантаження та оптимізації структури джерел фінансування.

У стратегічному аспекті додатковий капітал може бути використаний для розширення виробничих потужностей, освоєння нових сегментів ринку, диверсифікації напрямів діяльності або проведення внутрішньої реструктуризації підприємства. Це створює передумови для підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу, зміцнення ринкових позицій та забезпечення довгострокового економічного зростання.

Таким чином, додатковий капітал виконує не лише облікову або накопичувальну функцію, а виступає стратегічним фінансовим інструментом, ефективне управління яким забезпечує фінансову стійкість, адаптивність та конкурентоспроможність підприємства в умовах динамічного економічного середовища.

Основні напрями використання додаткового капіталу підприємства доцільно відобразити на рис. 1.5.

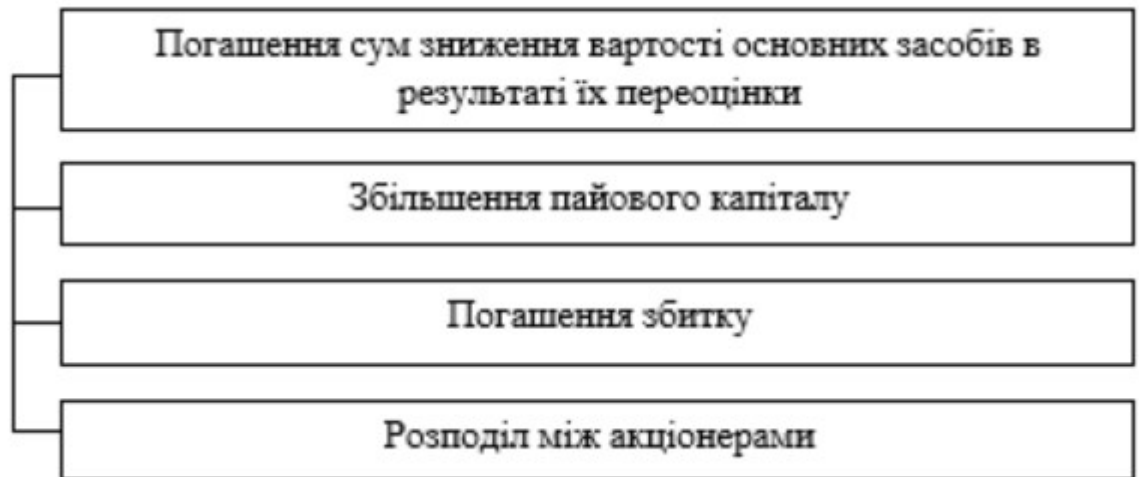

Рис. 1.5. Напрями використання коштів додаткового капіталу

Джерело: складено автором на основі [12].

Напрямки використання чистого і нерозподіленого прибутку представлено на рис. 1.6.

Рис. 1.6. Напрямки використання чистого і нерозподіленого прибутку

Джерело: складено автором на основі [13]

Чистий прибуток підприємства є одним із ключових узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності, який характеризує кінцевий економічний результат функціонування суб'єкта господарювання за

відповідний звітний період. За своєю економічною сутністю він являє собою частину отриманого доходу, що залишається у розпорядженні підприємства після покриття виробничих витрат, сплати податків, обов'язкових платежів та виконання інших фінансових зобов'язань перед державою, контрагентами й іншими учасниками економічних відносин.

Значення чистого прибутку для підприємства є багатограним, оскільки саме цей показник дозволяє об'єктивно оцінити ефективність використання ресурсів, результативність управлінських рішень, рівень конкурентоспроможності та здатність підприємства генерувати економічну вигоду. Крім того, чистий прибуток виступає основним внутрішнім джерелом фінансування розвитку бізнесу, забезпечуючи можливість зміцнення фінансової стійкості, розширення діяльності та підвищення ринкової вартості підприємства.

Важливою складовою структури власного капіталу є нерозподілений прибуток, який формується за рахунок тієї частини чистого фінансового результату, що не була вилучена власниками у вигляді дивідендних виплат або інших форм доходу. Такий фінансовий ресурс залишається у розпорядженні підприємства та може бути використаний для реалізації стратегічних цілей його розвитку.

Нерозподілений прибуток створює для підприємства додаткові можливості щодо фінансування інвестиційних програм, модернізації матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних рішень, розширення виробничих потужностей, поповнення обігових коштів, зниження боргового навантаження або формування резервів фінансової безпеки. Саме завдяки використанню нерозподіленого прибутку підприємство може забезпечувати розвиток без надмірного залучення зовнішніх джерел фінансування.

Прийняття управлінських рішень щодо напрямів використання нерозподіленого прибутку належить до компетенції власників та керівництва підприємства. Такі рішення формуються з урахуванням поточного фінансового стану суб'єкта господарювання, кон'юнктури ринку,

інвестиційних потреб, рівня ризику та стратегічних орієнтирів подальшого розвитку. Отже, нерозподілений прибуток виступає не лише елементом власного капіталу, а й важливим інструментом забезпечення фінансової стабільності, економічного зростання та реалізації довгострокової стратегії підприємства.

1.3. Методичний інструментарій оцінювання та управління власним капіталом підприємства

Оцінювання стану, структури та результативності використання власного капіталу посідає центральне місце в системі фінансового аналізу підприємства, оскільки саме цей показник значною мірою характеризує рівень його економічної стійкості, платоспроможності та здатності до самостійного розвитку. Власний капітал формує фінансову основу функціонування суб'єкта господарювання, визначає ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування та відображає потенціал підприємства щодо забезпечення стабільного відтворення бізнес-процесів.

Рівень ефективності використання власного капіталу безпосередньо впливає на фінансову безпеку підприємства, його конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість. Значний обсяг власних фінансових ресурсів створює передумови для збереження стабільності в умовах ринкової нестабільності, знижує ризики неплатоспроможності та підвищує здатність підприємства адаптуватися до змін зовнішнього економічного середовища. Саме тому дослідження динаміки власного капіталу дозволяє не лише оцінити поточний фінансовий стан підприємства, але й визначити перспективи його стратегічного розвитку.

Зростання величини власного капіталу зазвичай розглядається як позитивний фінансовий сигнал, що свідчить про розширення ресурсної бази підприємства, накопичення внутрішнього фінансового потенціалу та посилення можливостей самофінансування. Така тенденція демонструє здатність суб'єкта

господарювання генерувати економічні результати, накопичувати ресурси для майбутнього розвитку та забезпечувати фінансову рівновагу без критичної залежності від позикового капіталу. Водночас не менш важливим є аналіз джерел такого приросту, адже якість збільшення капіталу безпосередньо впливає на довгострокову ефективність його використання.

Зменшення обсягу власного капіталу, навпаки, може свідчити про наявність фінансових дисбалансів, неефективне використання ресурсів або погіршення результатів господарської діяльності. Подібна динаміка нерідко є наслідком збиткової діяльності, перевищення витрат над доходами, непродуктивних інвестицій або несприятливих змін ринкової кон'юнктури. У таких умовах виникає потреба в оперативному перегляді фінансової стратегії та коригуванні механізмів управління капіталом.

Комплексне оцінювання власного капіталу передбачає не лише аналіз його загальної величини, а й дослідження структурних компонентів, які формують його економічний зміст. Приріст власного капіталу може відбуватися за рахунок збільшення статутного, додаткового, резервного капіталу або нерозподіленого прибутку. Кожен із цих елементів має власне функціональне призначення та по-різному впливає на фінансову стабільність підприємства.

Збільшення статутного капіталу зазвичай пов'язане із залученням нових власників або додаткових інвестицій від існуючих учасників, що розширює фінансову базу підприємства, але водночас може впливати на структуру корпоративного контролю та розподіл майбутніх доходів між власниками. Додатковий капітал сприяє зміцненню фінансової стійкості підприємства, однак його використання часто має цільовий або обмежений характер. Резервний капітал виконує захисну функцію та використовується переважно для покриття можливих збитків або виконання окремих фінансових зобов'язань.

Особливе значення серед складових власного капіталу має нерозподілений прибуток, оскільки саме він найбільш об'єктивно відображає

результативність господарської діяльності підприємства. Його зростання свідчить про здатність підприємства генерувати стабільний прибуток, накопичувати внутрішні джерела фінансування та забезпечувати довгостроковий розвиток без надмірного залучення зовнішніх ресурсів. Для інвесторів, кредиторів та інших зовнішніх користувачів фінансової інформації позитивна динаміка нерозподіленого прибутку виступає важливим індикатором надійності та фінансової стабільності підприємства.

Не менш важливим напрямом дослідження є структурний аналіз власного капіталу, який дозволяє визначити співвідношення його окремих складових та оцінити рівень фінансової автономії підприємства. Аналіз питомої ваги власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування дозволяє оцінити ступінь залежності підприємства від зовнішніх кредиторів та виявити потенційні ризики у структурі капіталу.

Ключовим показником ефективності використання власного капіталу виступає рентабельність власного капіталу (ROE), яка характеризує здатність підприємства генерувати прибуток на одиницю вкладених власниками ресурсів. Цей показник має важливе значення як для внутрішніх користувачів фінансової інформації, які приймають стратегічні управлінські рішення, так і для зовнішніх інвесторів, які оцінюють інвестиційну привабливість бізнесу.

Для поглибленого дослідження ефективності використання власного капіталу застосовується факторний аналіз, який дозволяє визначити ключові економічні чинники, що впливають на його зміну. Такий підхід дає можливість оцінити вплив прибутковості діяльності, оборотності активів, структури фінансування, собівартості продукції та інших фінансово-економічних параметрів на результативність управління капіталом. Одним із найбільш поширених інструментів такого аналізу є **модель Pierre DuPont**, яка дозволяє комплексно дослідити механізми формування рентабельності власного капіталу та виявити внутрішні резерви підвищення фінансової ефективності підприємства.

Розширена модель рентабельності власного капіталу виводиться за

формулою:

$$\text{ЧП} = \left(\frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}} \right) \times \left(\frac{\text{В}}{\text{А}} \right) \times \left(\frac{\text{А}}{\text{ВК}} \right)$$

де:

- **ЧП** — чистий прибуток,
- **ВК** — величина власного капіталу,
- **В** — виручка від реалізації продукції,
- **А** — середньорічна величина активів.

Застосування факторної моделі аналізу рентабельності власного капіталу дозволяє детально дослідити економічну природу формування фінансової результативності підприємства та виявити ключові чинники, які безпосередньо впливають на рівень дохідності вкладених власниками ресурсів. Особливу аналітичну цінність у цьому контексті має модель Pierre DuPont, яка дає змогу розкласти загальний показник рентабельності власного капіталу на декілька взаємопов'язаних складових.

Зокрема, дана модель дозволяє виокремити три базові фактори, що формують кінцевий рівень рентабельності власного капіталу.

Перший компонент характеризує здатність підприємства генерувати чистий фінансовий результат від використання власних ресурсів. Він відображає, який обсяг чистого прибутку припадає на одиницю вкладеного власного капіталу, та фактично демонструє рівень ефективності управління фінансовими ресурсами власників. Зростання цього показника свідчить про покращення прибутковості діяльності та підвищення результативності використання внутрішніх джерел фінансування.

Другий елемент моделі характеризує інтенсивність використання активів підприємства та відображає обсяг отриманої виручки на одиницю сформованих активів. Цей показник дозволяє оцінити ефективність операційної діяльності, швидкість обороту ресурсів та здатність підприємства генерувати дохід за рахунок наявного майнового потенціалу.

Третій складник відображає співвідношення між активами та власним капіталом, характеризуючи ступінь фінансового важеля або рівень залучення додаткових джерел фінансування. Він показує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал для формування активів і реалізації господарської діяльності.

Сукупне дослідження зазначених факторів дозволяє отримати комплексне уявлення про причини зміни рентабельності власного капіталу, встановити внутрішні резерви зростання та обґрунтувати напрями вдосконалення фінансової політики підприємства. Саме завдяки такому підходу управлінський персонал отримує можливість не лише оцінити поточний рівень ефективності використання капіталу, але й визначити, які складові потребують першочергової оптимізації для забезпечення стабільного економічного розвитку.

Важливою перевагою факторного аналізу є можливість оцінювання не лише статичного стану власного капіталу, але й дослідження його динаміки в часі. Аналіз надходження, використання та вибуття власних фінансових ресурсів дозволяє визначити закономірності зміни капіталу, оцінити вплив окремих управлінських рішень на фінансовий результат та спрогнозувати майбутні тенденції розвитку підприємства.

У практиці фінансового аналізу для оцінювання руху власного капіталу також застосовуються спеціальні аналітичні коефіцієнти. Зокрема, як зазначає Т.А. Pozhydaieva, важливе значення має розрахунок коефіцієнта надходження власного капіталу, який характеризує частку новозалучених або сформованих власних ресурсів у загальному обсязі капіталу на кінець звітної періоду. Даний показник дозволяє оцінити інтенсивність приросту фінансового потенціалу підприємства, його здатність до накопичення внутрішніх ресурсів та ефективність політики формування власного капіталу.

Таким чином, використання факторного аналізу створює методологічну основу для глибокого дослідження ефективності управління власним капіталом, дозволяє своєчасно виявляти фінансові ризики, визначати резерви

підвищення прибутковості та формувати стратегічно обґрунтовані управлінські рішення.

Формула для розрахунку:

$$K_{\text{надВК}} = \frac{ВК_{\text{надійшов}}}{ВК_{\text{на кінець періоду}}}$$

де $ВК_{\text{надійшов}}$ — це величина власного капіталу, що надійшла протягом звітного періоду, а $ВК_{\text{на кінець періоду}}$ — величина власного капіталу на кінець звітного періоду.

1. **Коефіцієнт використання власного капіталу (Квик ВК)** показує, яка частина власного капіталу, з яким підприємство починало звітний період, була використана в процесі діяльності. Цей показник дозволяє оцінити, наскільки ефективно використовувався капітал, який був на початок періоду.

Формула для розрахунку:

$$K_{\text{викВК}} = \frac{ВК_{\text{використаний}}}{ВК_{\text{на початок періоду}}}$$

Перевищення коефіцієнта надходження власного капіталу над коефіцієнтом його використання вважається позитивною фінансовою тенденцією, оскільки свідчить про процес нарощування внутрішнього фінансового потенціалу підприємства. Така ситуація означає, що обсяг новосформованих або додатково залучених власних ресурсів перевищує обсяг їх вибуття чи використання, що створює передумови для зміцнення фінансової стійкості, розширення господарської діяльності та підвищення рівня економічної незалежності суб'єкта господарювання. Крім того, позитивна динаміка власного капіталу формує додаткову довіру з боку потенційних інвесторів, кредиторів та ділових партнерів, оскільки характеризує здатність підприємства до стабільного розвитку та накопичення внутрішніх джерел фінансування.

Водночас для комплексної оцінки фінансової стійкості недостатньо

аналізувати лише рух власного капіталу. Важливим аналітичним критерієм є співвідношення між власним капіталом, необоротними та оборотними активами. Якщо обсяг власного капіталу після відповідних коригувань є достатнім для покриття потреб підприємства у формуванні як необоротних, так і частини оборотних активів, це свідчить про збалансовану структуру фінансування та прийнятний рівень фінансової стабільності. За таких умов підприємство здатне підтримувати безперервність операційної діяльності, своєчасно виконувати поточні зобов'язання та знижувати ризики втрати платоспроможності.

Таким чином, аналіз динаміки власного капіталу у поєднанні з оцінкою структури активів дозволяє сформувати комплексне уявлення про фінансовий стан підприємства, його інвестиційну привабливість, кредитоспроможність та потенціал довгострокового розвитку.

Власний капітал посідає особливе місце в системі джерел фінансування підприємства, оскільки виступає основою його фінансової автономії та гарантією стабільності функціонування. Його структура є багатокomпонентною та охоплює такі елементи, як статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал і нерозподілений прибуток. Кожен із зазначених компонентів виконує окрему функцію в системі фінансового забезпечення, створюючи можливості для підтримання ліквідності, покриття ризиків, інвестування у розвиток та забезпечення стратегічної гнучкості підприємства.

Попри те, що власний капітал відображається у пасиві бухгалтерського балансу, його економічна природа суттєво відрізняється від позикового капіталу. Якщо позикові ресурси формують зобов'язання підприємства перед зовнішніми кредиторами та підлягають обов'язковому поверненню на визначених умовах, то власний капітал являє собою довгостроково інвестовані ресурси власників, які приймають на себе підприємницький ризик та безпосередньо пов'язують свій економічний інтерес із результатами діяльності підприємства.

Саме тому ефективність використання власного капіталу є одним із

ключових критеріїв оцінки якості фінансового управління та результативності господарської діяльності. Для її оцінювання застосовується система фінансово-аналітичних показників, що дозволяють визначити рівень прибутковості, фінансової стійкості, ділової активності та ефективності використання власних фінансових ресурсів підприємства.

Основні показники оцінювання ефективності використання власного капіталу доцільно систематизувати в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Показники ефективності власного капіталу

Рентабельність власного капіталу	$R_{ВК} = \text{ЧП} / \text{ВК}_{\text{ср}} \times 100\%$	Характеризує частку чистого прибутку на 1 грн. власного капіталу
Окупність власного капіталу	$\text{Окуп.вк.} = \text{ВК}_{\text{ср}} / \text{ЧП}$	Характеризує протягом якого часового проміжку грошові кошти, які були вкладені шляхом інвестування у власний капітал, зможуть окупитися
Фондовіддача власного капіталу	$\Phi_{ВК} = В / \text{ВК}_{\text{ср}}$	Характеризує частку виробленої та реалізованої продукції на 1 грн. власного капіталу
Коефіцієнт капіталізації	$K_k = \text{Позиковий капітал} / \text{Власний капітал}$ ($< 1,5$)	Характеризує, яка величина позикового капіталу припадає на 1 грн власного капіталу
Коефіцієнт забезпеченості власними джерелами фінансування	$K_{\text{заб.власн.кошт.}} = (\text{ВК} - \text{НА}) / \text{ОА}$ ($> 0,1$)	Характеризує частку власних оборотних коштів в оборотних активах
Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{\text{фін.ст.}} = (\text{ВК} + \text{ДЗ}) / \text{Валюта балансу}$	Характеризує, яка частина стійких джерел формується в загальній величині капіталу
Коефіцієнт незалежності (автономії)	$K_{\text{авт.}} = \text{ВК} / (\text{Валюта балансу})$ ($> 0,4$)	Характеризує частку власних джерел у загальній величині капіталу підприємства
Коефіцієнт фінансування	$K_{\text{фінан.}} = \text{Власний капітал} / \text{Позиковий капітал}$ ($> 0,7$)	Характеризує величину власного капіталу, яка припадає на 1 грн позикового капіталу

У сучасній практиці корпоративних фінансів структура власного капіталу не завжди є абсолютно однорідною з економічної точки зору. В окремих випадках до складу джерел фінансування можуть входити фінансові інструменти змішаного характеру, які поєднують ознаки як власного, так і позикового капіталу. До таких інструментів можуть належати конвертовані облігації, привілейовані акції з фіксованими умовами виплат, гібридні фінансові інструменти або окремі форми довгострокового фінансування, що передбачають можливість трансформації боргових зобов'язань у корпоративні права. За таких умов особливого значення набуває чітке розмежування джерел фінансування та їх економічної природи, оскільки саме це дозволяє об'єктивно оцінити рівень фінансової стійкості підприємства, ступінь його ризиковості та ефективність капітальної структури.

Оцінювання ефективності використання власного капіталу є одним із ключових напрямів фінансово-аналітичної роботи підприємства, оскільки дозволяє визначити не лише поточний рівень результативності використання внутрішніх фінансових ресурсів, а й сформулювати прогноз щодо перспектив його економічного розвитку. Комплексний аналіз власного капіталу створює інформаційну основу для прийняття стратегічних управлінських рішень, формування фінансової політики та оптимізації структури джерел фінансування.

Одним із першочергових завдань такого аналізу є оцінка поточного та перспективного фінансового стану підприємства. Дослідження співвідношення між власними та залученими ресурсами дозволяє визначити рівень фінансової автономії суб'єкта господарювання, його залежність від зовнішніх кредиторів, здатність виконувати фінансові зобов'язання та підтримувати стабільність господарської діяльності в умовах зміни ринкової кон'юнктури. Раціональна структура капіталу забезпечує підприємству достатній рівень ліквідності, платоспроможності та фінансової безпеки.

Не менш важливим напрямом аналізу є обґрунтування потенційних темпів розвитку підприємства. Достатній обсяг власного капіталу та його

ефективне використання створюють передумови для реалізації інвестиційних програм, розширення виробничих потужностей, модернізації технологічної бази та освоєння нових ринкових сегментів. Це дозволяє підприємству забезпечувати економічне зростання за рахунок внутрішніх ресурсів, мінімізуючи залежність від дорогого зовнішнього фінансування.

Важливе значення має також оцінювання позицій підприємства на ринку капіталів. Аналіз структури та динаміки власного капіталу дозволяє визначити рівень інвестиційної привабливості бізнесу, його репутаційну стійкість та здатність залучати додаткові фінансові ресурси на вигідних умовах. Стабільне зростання власного капіталу, особливо за рахунок накопичення нерозподіленого прибутку, позитивно сприймається потенційними інвесторами, кредитними установами та іншими учасниками фінансового ринку.

Таким чином, ефективність управління власним капіталом є одним із базових критеріїв фінансової стійкості підприємства, його конкурентоспроможності та здатності до самофінансування. Особливу роль у цьому процесі відіграє нерозподілений прибуток, який не лише відображає результативність поточної господарської діяльності, але й формує внутрішню інвестиційну основу для реалізації довгострокових стратегічних цілей підприємства.

Висновки до першого розділу:

Проведене теоретичне дослідження підтвердило, що аналіз ефективності використання власного капіталу посідає одне з ключових місць у системі фінансової діагностики підприємства, оскільки саме власний капітал формує основу його економічної самостійності, фінансової стійкості та здатності до довгострокового розвитку. Достатній обсяг власних фінансових ресурсів створює передумови для стабільного функціонування суб'єкта господарювання, знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування та забезпечує можливість реалізації стратегічних управлінських рішень.

У процесі дослідження встановлено, що структура власного капіталу формується під впливом декількох ключових складових, серед яких особливе значення мають статутний капітал, додатковий капітал, резервні фонди та нерозподілений прибуток. Сукупність цих елементів створює внутрішню фінансову базу підприємства, визначає рівень його платоспроможності, фінансової автономії та здатність адаптуватися до змін зовнішнього економічного середовища.

Визначено, що процес формування власного капіталу безпосередньо залежить від інвестиційної активності засновників, обраної організаційно-правової форми підприємства, а також ефективності подальшої господарської діяльності. Внески власників можуть здійснюватися у грошовій, матеріальній, майновій або нематеріальній формах, що створює широкі можливості для формування стартового фінансового потенціалу підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку.

Особливу увагу в ході дослідження було приділено оцінюванню динаміки власного капіталу, оскільки зміна його обсягів виступає важливим індикатором фінансового стану підприємства. Зростання величини власного капіталу свідчить про накопичення внутрішніх ресурсів, зміцнення фінансової незалежності та підвищення інвестиційної привабливості бізнесу. Натомість його скорочення може сигналізувати про погіршення фінансових результатів,

неефективність використання ресурсів або наявність внутрішніх фінансових ризиків.

Дослідження показало, що найбільш об'єктивну оцінку ефективності використання власного капіталу забезпечує застосування сучасного аналітичного інструментарію. Використання структурного аналізу дозволяє оцінити внутрішню будову капіталу та співвідношення його складових, факторний аналіз дає можливість визначити ключові причини зміни його результативності, а модель Pierre DuPont забезпечує комплексне дослідження рентабельності власного капіталу через взаємозв'язок прибутковості, ділової активності та фінансового важеля.

Таким чином, ефективне управління власним капіталом слід розглядати як стратегічний інструмент забезпечення фінансової стабільності підприємства, зростання його економічного потенціалу, підвищення рентабельності діяльності та формування стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «СПЕЦ-БЕЗПЕКА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ТОВ «Спец-Безпека»

ТОВ «Спец-Безпека» є суб'єктом господарювання, який здійснює професійну діяльність у сфері охоронних послуг та комплексного забезпечення безпеки. Основна спеціалізація підприємства зосереджена на організації фізичної охорони об'єктів різного функціонального призначення, захисті матеріальних цінностей, контролі доступу на території клієнтів, а також забезпеченні особистої безпеки персоналу та майна замовників. Сучасний характер діяльності підприємства передбачає поєднання традиційних методів охорони із застосуванням інноваційних технологічних рішень, що дозволяє формувати комплексні системи безпеки для корпоративного та приватного секторів.

Одним із важливих напрямів діяльності компанії є впровадження технічних засобів захисту, зокрема систем відеоспостереження, сигналізації, контролю доступу, дистанційного моніторингу та оперативного реагування на потенційні загрози. Завдяки використанню сучасного обладнання та спеціалізованого програмного забезпечення підприємство здатне забезпечувати безперервний контроль за охоронюваними об'єктами в режимі реального часу, що значно підвищує рівень безпеки клієнтів та мінімізує операційні ризики.

Конкурентною перевагою ТОВ «Спец-Безпека» є високий рівень професійної підготовки персоналу, системний підхід до організації охоронної діяльності та орієнтація на індивідуальні потреби кожного клієнта. Працівники підприємства проходять регулярне професійне навчання, підвищення кваліфікації та спеціалізовану підготовку, що дозволяє забезпечувати відповідність сучасним вимогам ринку безпекових послуг. Це створює передумови для формування довгострокових партнерських відносин із

корпоративними клієнтами, державними структурами та приватними замовниками.

Організаційна структура підприємства побудована за функціональним принципом, що забезпечує ефективну координацію управлінських процесів та раціональний розподіл відповідальності між структурними підрозділами. Центральне місце в системі управління займає адміністративно-управлінський апарат, який формує стратегічні напрями розвитку підприємства, координує фінансову політику, кадрове забезпечення та взаємодію з клієнтами й партнерами.

Основним операційним елементом структури виступає охоронний підрозділ, який безпосередньо реалізує основні функції компанії, пов'язані із фізичним захистом об'єктів, патрулюванням територій, контролем доступу та реагуванням на позаштатні ситуації. Водночас технічний підрозділ забезпечує проєктування, встановлення та технічний супровід систем безпеки, що дозволяє інтегрувати фізичну охорону з цифровими інструментами контролю.

Фінансово-економічний підрозділ здійснює управління грошовими потоками, бюджетування, фінансове планування, бухгалтерський облік та аналіз економічної ефективності діяльності підприємства. Його функціонування має особливе значення в контексті даного дослідження, оскільки саме через цей підрозділ реалізуються механізми управління власним капіталом, оцінювання фінансової стійкості та формування ресурсної бази для подальшого розвитку компанії.

Крім того, важливу роль у забезпеченні стабільного функціонування підприємства відіграють юридичний, кадровий, маркетинговий та контрольний підрозділи, які забезпечують правовий супровід діяльності, розвиток людського капіталу, розширення клієнтської бази та внутрішній аудит якості надання послуг. Така багаторівнева система управління дозволяє підприємству ефективно адаптуватися до конкурентного середовища, підтримувати високу якість сервісу та забезпечувати стабільне зростання бізнесу.

З метою комплексної оцінки стратегічного потенціалу ТОВ «Спец-

Безпека» наступним етапом дослідження доцільно провести SWOT-аналіз, який дозволить виявити ключові внутрішні переваги та обмеження підприємства, а також оцінити зовнішні можливості й загрози, що можуть впливати на його фінансово-економічний розвиток.

Таблиця 2.1

SWOT-аналіз ТОВ «Спец-Безпека»

	СИЛЬНІ СТОРОНИ 1. Різна цінова категорія послуг 2. Багаторічний досвід роботи 3. Висока якість послуг 4. Налагоджені канали збуту 5. Висококваліфікований персонал 6. Хороший імідж компанії	СЛАБКІ СТОРОНИ 1. Зростаючі витрати 2. Відсутність рекламної діяльності
МОЖЛИВОСТІ 1. Нові канали збуту 2. Інвестори	1. Використання нових каналів допоможе поліпшити імідж компанії	1. Кошти інвесторів можуть бути спрямовані на посилення рекламної політики
ЗАГРОЗИ 1. Зниження доходів населення 2. Високий курс валют 3. Зростання інфляції 4. Зміцнення позицій основних конкурентів	1. Низька ціна на послуги може залучити споживачів зі зниженими доходами 2. Багаторічний досвід сприяє підтримці положення компанії на рівні близькому до основних конкурентів	1. Слабка рекламна політика може не дозволити підприємству витримати конкуренцію з іноземними виробниками 2. Під впливом збільшення курсу валют та інфляції може спостерігатися зростання витрат

Джерело: складено автором самостійно

Проведення SWOT-аналізу дозволяє підприємству отримати комплексне уявлення про власний стратегічний потенціал, визначити ключові конкурентні переваги, виявити внутрішні обмеження, а також своєчасно ідентифікувати зовнішні можливості й потенційні ризики, що можуть впливати на результати його діяльності. Використання даного аналітичного інструменту створює інформаційну основу для формування стратегічних управлінських рішень, спрямованих на зміцнення ринкових позицій, підвищення ефективності

функціонування та забезпечення довгострокового розвитку підприємства.

Практична цінність SWOT-аналізу полягає в тому, що він дозволяє не лише оцінити наявні внутрішні ресурси підприємства, рівень організаційного потенціалу та ефективність використання фінансових і кадрових можливостей, але й врахувати вплив зовнішнього конкурентного середовища, ринкових тенденцій, технологічних змін та поведінки споживачів. Комплексне поєднання оцінки можливостей та загроз дозволяє підприємству формувати реалістичну модель стратегічного розвитку, орієнтовану на зміцнення конкурентоспроможності та фінансової стабільності.

Результати проведеного SWOT-аналізу ТОВ «Спец-Безпека» засвідчили наявність низки факторів, які стримують подальше посилення ринкових позицій підприємства та обмежують зростання його фінансової результативності. Однією з найбільш суттєвих проблем залишається високий рівень операційних витрат, пов'язаних із забезпеченням охоронної діяльності, технічним обслуговуванням спеціалізованого обладнання, оновленням матеріально-технічної бази та утриманням кваліфікованого персоналу. Зростання собівартості надання послуг негативно впливає на показники прибутковості та може знижувати цінову конкурентоспроможність підприємства в умовах насиченого ринку.

Ще одним фактором, що стримує розвиток компанії, є недостатньо системне використання інструментів маркетингової аналітики та стратегічного дослідження ринку охоронних послуг. Недостатня глибина аналізу поведінки споживачів, змін клієнтських потреб, конкурентних стратегій та ринкових трендів обмежує можливості підприємства щодо оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища та освоєння нових сегментів ринку.

Водночас проведений аналіз показав, що ТОВ «Спец-Безпека» має значний потенціал для зміцнення своїх конкурентних переваг за рахунок впровадження сучасних управлінських підходів, оптимізації витрат та цифровізації бізнес-процесів. Вивчення досвіду провідних підприємств охоронної галузі дозволяє ідентифікувати ефективні моделі управління

витратами, сучасні технологічні рішення у сфері безпеки та нові підходи до клієнтського сервісу.

З урахуванням виявлених сильних і слабких сторін підприємству доцільно орієнтуватися на формування стратегії, спрямованої на зниження операційної собівартості, підвищення продуктивності використання ресурсів, розвиток маркетингової аналітики, автоматизацію ключових бізнес-процесів та розширення спектра послуг. Реалізація таких заходів сприятиме зміцненню фінансової стійкості підприємства, підвищенню рентабельності діяльності та забезпеченню стабільного розвитку в довгостроковій перспективі. Дані наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Спец-
Безпека» за 2021 -2023 рр.**

Показник	Один. Виміру	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021	
		2021	2022	2023	+/-	%
Чистий дохід (виручка)	тис. грн.	232312	259205	373344	+141032	60,7
Адміністративні витрати	тис. грн.	23404	25662	29950	+6546	28,0
Фінансовий результат до оподаткування:	тис. грн.	4881	3896	13077	+8196	167,9
Чистий фінансовий результат:	тис. грн.	3919	2768	11125	+7206	183,9
Рентабельність діяльності (продажів)	%	1,69	1,07	2,98	+1,29	-

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Наступним етапом фінансово-економічного дослідження є аналіз динаміки основних результативних показників діяльності ТОВ «Спец-Безпека» за 2021–2023 роки. Дослідження змін обсягів чистого доходу від реалізації послуг, виробничої собівартості та чистого фінансового результату дозволяє комплексно оцінити тенденції розвитку підприємства, визначити рівень ефективності його операційної діяльності та виявити ключові фактори, що впливають на формування фінансових результатів.

Графічне відображення зазначених показників, представлене на рис. 1.2, дає можливість наочно простежити зміну фінансових параметрів у динаміці та оцінити характер трансформації економічного потенціалу підприємства впродовж досліджуваного періоду. Аналіз динаміки чистого доходу дозволяє визначити тенденції зміни обсягів реалізації охоронних послуг, рівень ринкової активності підприємства та його здатність адаптуватися до змін попиту на послуги безпеки. На величину цього показника можуть впливати як внутрішні управлінські рішення, так і зовнішні економічні чинники, зокрема конкурентне середовище, платоспроможність клієнтів, зміни ринкової кон'юнктури та загальний стан економіки.

Дослідження динаміки собівартості реалізованих послуг дозволяє оцінити ефективність управління витратами та рівень використання ресурсного потенціалу підприємства. Зміни цього показника можуть бути пов'язані зі зростанням витрат на оплату праці персоналу, технічне оснащення систем безпеки, обслуговування обладнання, логістичне забезпечення та інші операційні витрати. Водночас контроль за собівартістю є одним із ключових інструментів підвищення фінансової ефективності підприємства, оскільки безпосередньо впливає на рівень прибутковості та конкурентоспроможності компанії.

Особливе значення в процесі аналізу має чистий фінансовий результат, який відображає кінцеву ефективність господарської діяльності підприємства після врахування всіх витрат, податкових платежів та фінансових зобов'язань. Динаміка цього показника дозволяє оцінити рівень прибутковості діяльності ТОВ «Спец-Безпека», ефективність використання ресурсів, результативність управлінських рішень та здатність підприємства формувати внутрішні джерела фінансування для подальшого розвитку.

Таким чином, комплексний аналіз чистого доходу, собівартості та чистого фінансового результату дозволяє виявити основні закономірності розвитку підприємства, оцінити ефективність його фінансово-господарської діяльності та сформувати аналітичну основу для подальшого дослідження

структури капіталу й розробки стратегічних напрямів підвищення фінансової стійкості підприємства.

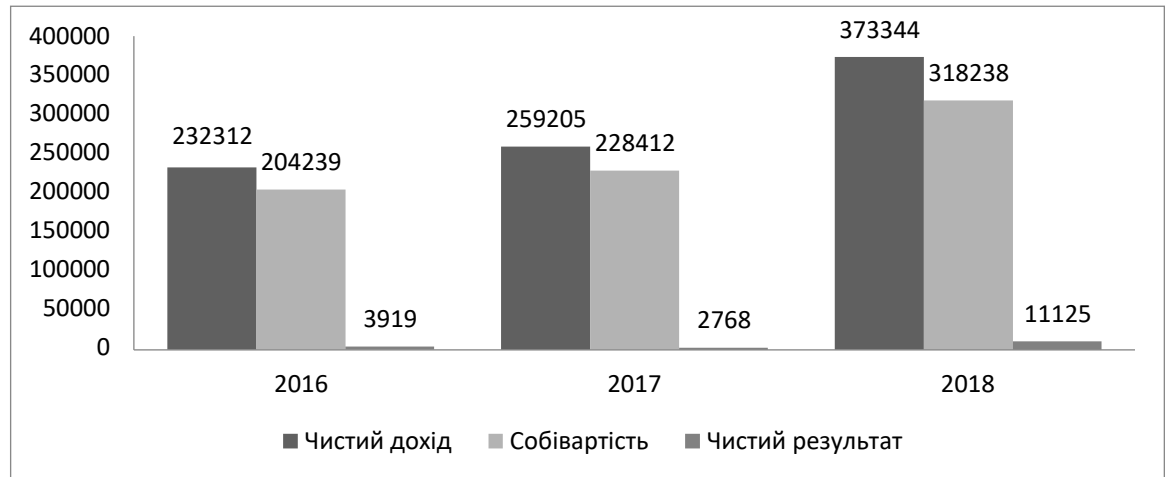

Рис. 2.2. Динаміка обсягів чистого доходу, собівартості та чистого прибутку ТОВ «Спец-Безпека» за 2021 -2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Комплексне дослідження динаміки основних фінансово-економічних показників за 2021–2023 роки дозволяє сформувати об’єктивне уявлення про тенденції розвитку ТОВ «Спец-Безпека», оцінити ефективність управління ресурсами та визначити перспективи подальшого стратегічного зростання. Аналіз змін чистого доходу, собівартості реалізованих послуг та чистого фінансового результату створює аналітичну основу для виявлення внутрішніх резервів підвищення прибутковості та зміцнення конкурентних позицій підприємства.

Відповідно до даних, наведених на рис. 2.2, у досліджуваному періоді підприємство демонструє стійку позитивну динаміку доходів від основної діяльності. Зокрема, у 2023 році обсяг чистого доходу від реалізації послуг досяг **373 344 тис. грн**, що перевищує показник попереднього року на **44%**, а порівняно з 2021 роком приріст становить **60,7%**. Така динаміка свідчить про ефективність реалізованої ринкової стратегії підприємства, розширення клієнтської бази, зростання попиту на охоронні послуги та посилення ринкових позицій компанії в сегменті безпекових послуг.

Разом із позитивною динамікою доходів спостерігається суттєве збільшення витратної складової діяльності. За аналізований період собівартість наданих послуг зросла на **55,8%**, що вказує на підвищення операційного навантаження на підприємство. Основними причинами такої тенденції можуть бути зростання витрат на оплату праці персоналу, модернізацію технічних засобів охорони, обслуговування обладнання, матеріально-технічне забезпечення та загальне підвищення цін на ресурси. Незважаючи на об'єктивність частини цих витрат, така тенденція вимагає посилення контролю за витратами та пошуку внутрішніх резервів оптимізації операційної діяльності.

Особливо позитивною є динаміка чистого фінансового результату підприємства. Протягом 2021–2023 років чистий прибуток ТОВ «Спец-Безпека» зріс із **3 919 тис. грн** до **11 125 тис. грн**, що відповідає приросту на **183,9%**. Така тенденція свідчить про суттєве підвищення ефективності господарської діяльності, покращення управління фінансовими потоками та здатність підприємства генерувати стабільний прибуток навіть в умовах зростання витрат. Особливо вагомим є значне збільшення прибутковості порівняно з попереднім роком, що підтверджує ефективність стратегічних управлінських рішень та високу адаптивність підприємства до змін зовнішнього середовища.

Отримані результати дають підстави стверджувати, що ТОВ «Спец-Безпека» демонструє стабільний розвиток, зберігає фінансову стійкість та має значний потенціал для подальшого зміцнення своїх позицій на ринку охоронних послуг. Важливою конкурентною перевагою підприємства залишається диверсифікований спектр послуг, використання сучасних технологій безпеки, професійний кадровий потенціал та орієнтація на якість обслуговування клієнтів.

Проведений SWOT-аналіз додатково підтвердив наявність у підприємства вагомих конкурентних переваг, які формують основу його ринкової стійкості. Водночас було виявлено окремі внутрішні обмеження, серед яких недостатньо активне використання маркетингових інструментів,

нерівномірне завантаження ресурсів та потреба в подальшій оптимізації витрат. Усунення цих факторів може стати важливим резервом для підвищення ефективності діяльності підприємства.

З метою забезпечення подальшого зростання та зміцнення конкурентних позицій ТОВ «Спец-Безпека» доцільно реалізувати такі стратегічні напрями розвитку:

- активізація пошуку нових клієнтів та розширення географії надання послуг;
- впровадження нових технологічних рішень у сфері охорони та цифрового моніторингу;
- розвиток маркетингової стратегії та посилення брендової присутності на ринку;
- оптимізація структури витрат і підвищення операційної ефективності;
- диверсифікація спектра послуг відповідно до сучасних потреб ринку.

Таким чином, результати фінансово-економічного аналізу свідчать, що ТОВ «Спец-Безпека» має достатній рівень фінансової стабільності, демонструє позитивну динаміку прибутковості та володіє реальними можливостями для подальшого стратегічного розвитку й посилення конкурентоспроможності на національному ринку охоронних послуг.

2.2. Аналіз динаміки, структури та джерел формування власного капіталу підприємства

Аналіз складу, структури та динаміки капіталу ТОВ «Спец-Безпека» є одним із ключових етапів комплексної оцінки фінансового стану підприємства, оскільки дозволяє визначити рівень ефективності формування фінансових ресурсів, ступінь фінансової незалежності та здатність підприємства підтримувати стабільність господарської діяльності в довгостроковій перспективі. Саме структура капіталу відображає, наскільки збалансовано підприємство поєднує власні та залучені джерела фінансування для

забезпечення поточної діяльності, реалізації інвестиційних проєктів і стратегічного розвитку.

Проведення такого аналізу на основі даних бухгалтерського балансу в динаміці дозволяє не лише зафіксувати абсолютні зміни у величині капіталу за досліджуваний період, але й оцінити якісні трансформації у структурі джерел фінансування. Це створює можливість виявити тенденції формування фінансової бази підприємства, оцінити ефективність капітальної політики та встановити потенційні ризики, пов'язані зі зміною співвідношення між власним і позиковим капіталом.

Одним із базових завдань аналізу є дослідження складу капіталу на початок і кінець звітного періоду. Такий підхід дозволяє визначити, яким чином змінювалися обсяги власних фінансових ресурсів підприємства, а також залучених коштів, що використовуються у фінансуванні господарської діяльності. Окрему увагу приділено аналізу питомої ваги кожного джерела фінансування в загальному обсязі капіталу, оскільки саме цей показник характеризує рівень фінансової автономії підприємства, ступінь його залежності від зовнішніх кредиторів та здатність самостійно забезпечувати реалізацію стратегічних завдань.

Не менш важливим елементом дослідження є аналіз динаміки структури капіталу впродовж декількох звітних періодів. Такий підхід дозволяє встановити довгострокові тенденції у формуванні фінансового потенціалу підприємства, виявити зміни у фінансовій стратегії та оцінити рівень стійкості капітальної структури до впливу зовнішніх економічних факторів. Для підприємств сфери безпеки та охоронних послуг це має особливе значення, оскільки специфіка їх діяльності потребує постійного оновлення технічного обладнання, інвестування у кадровий потенціал та розширення матеріально-технічної бази.

У процесі дослідження доцільно застосовувати поєднання горизонтального та вертикального аналізу. Горизонтальний аналіз дозволяє оцінити абсолютні та відносні зміни окремих елементів капіталу у часі, виявити

темпи їх приросту або скорочення та встановити загальні тенденції розвитку підприємства. Вертикальний аналіз, у свою чергу, забезпечує можливість визначити структуру джерел фінансування та оцінити частку кожного елемента капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів підприємства.

Результати такого аналізу, узагальнені в **табл. 2.3**, дозволяють об'єктивно оцінити ефективність управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека», виявити потенційні фінансові ризики, пов'язані зі зростанням боргового навантаження або недостатньою диверсифікацією джерел фінансування, а також сформулювати практичні рекомендації щодо оптимізації структури капіталу та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Отже, аналіз складу та структури капіталу виступає важливим аналітичним інструментом у системі фінансового менеджменту підприємства, який дозволяє не лише оцінити його поточний фінансовий стан, але й сформулювати стратегічні орієнтири подальшого розвитку, підвищення рентабельності та забезпечення стабільної конкурентної позиції на ринку охоронних послуг.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки обсягу капіталу ТОВ «Спец-Безпека» за 2021 -2023

рр., тис. грн

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021	
	2021	2022	2023	+/-	%
Власний капітал	535175	537961	549086	+13910	2,6
Позиковий капітал	123842	255954	442638	+318796	257,4
Разом	659017	793915	991694	+332677	50,5

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Проведений аналіз джерел формування капіталу ТОВ «Спец-Безпека» свідчить, що протягом 2021–2023 років підприємство демонструвало позитивну динаміку зростання власного капіталу. Зокрема, за підсумками 2023 року обсяг власних фінансових ресурсів збільшився на **13 910 тис. грн** порівняно з базовим 2021 роком. Така тенденція є позитивною характеристикою фінансового

розвитку підприємства, оскільки свідчить про накопичення внутрішнього економічного потенціалу, підвищення рівня фінансової незалежності та зміцнення здатності підприємства до самофінансування.

Для підприємства, що функціонує у сфері охоронних та безпекових послуг, зростання власного капіталу має особливе стратегічне значення, оскільки створює фінансові передумови для оновлення технічної бази, впровадження сучасних систем безпеки, розширення спектра послуг, розвитку кадрового потенціалу та освоєння нових ринкових сегментів. Збільшення власних ресурсів також позитивно впливає на рівень довіри з боку клієнтів, партнерів та потенційних інвесторів, що є важливим фактором підтримання конкурентоспроможності на ринку охоронних послуг.

Водночас результати аналізу показують, що паралельно зі зростанням власного капіталу підприємство активно використовувало зовнішні джерела фінансування. Так, у 2023 році обсяг позикового капіталу ТОВ «Спец-Безпека» зріс до **442 638 тис. грн**, що на **257,4%** перевищує рівень 2021 року. Подібна динаміка може свідчити про активну фазу розвитку підприємства, реалізацію інвестиційних програм, розширення матеріально-технічної бази або необхідність фінансування зростаючих операційних потреб.

З економічної точки зору залучення позикових ресурсів не є негативним явищем, оскільки за умови ефективного управління фінансовим важелем це може сприяти прискоренню розвитку бізнесу, збільшенню обсягів діяльності та підвищенню прибутковості. Для підприємства охоронної галузі такі ресурси можуть спрямовуватися на закупівлю сучасного обладнання, оновлення технічних систем контролю доступу, розширення мережі обслуговування клієнтів, а також інвестування у професійний розвиток персоналу.

Разом із тим суттєве зростання позикового капіталу одночасно підвищує рівень фінансових ризиків. Збільшення боргового навантаження посилює залежність підприємства від зовнішніх кредиторів, створює додатковий тиск на грошові потоки та може негативно впливати на ліквідність у випадку погіршення ринкової кон'юнктури або зниження обсягів доходів. Особливо

актуальним цей ризик стає в умовах економічної нестабільності, інфляційних процесів та зростання вартості кредитних ресурсів.

Отже, результати аналізу свідчать, що ТОВ «Спец-Безпека» демонструє позитивну динаміку розвитку та нарощення власного фінансового потенціалу, що характеризує підприємство як економічно активний суб'єкт господарювання. Водночас високі темпи зростання позикового капіталу вимагають посилення контролю за структурою джерел фінансування, оптимізації боргового навантаження та впровадження більш збалансованої політики управління капіталом з метою забезпечення довгострокової фінансової стійкості.

Рис. 2.3. Динаміка джерел капіталу ТОВ «Спец-Безпека» за період 2021 -2023 рр., тис. грн

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Аналіз структури джерел формування капіталу є одним із ключових напрямів фінансової діагностики підприємства, оскільки саме співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів визначає рівень його фінансової стійкості, платоспроможності, інвестиційної привабливості та здатності до довгострокового розвитку. Для ТОВ «Спец-Безпека» дослідження структури капіталу має особливе значення, зважаючи на специфіку функціонування підприємства у сфері охоронних та безпекових послуг, де стабільність фінансування безпосередньо впливає на якість обслуговування, технологічний рівень послуг та здатність оперативно реагувати на потреби ринку.

Раціонально сформована структура капіталу забезпечує підприємству

можливість підтримувати фінансову рівновагу, своєчасно виконувати поточні зобов'язання та формувати достатній запас фінансової гнучкості для реалізації стратегічних цілей. В умовах високої конкуренції на ринку безпекових послуг, постійного оновлення технічного оснащення, зростання вимог до якості сервісу та професійної підготовки персоналу саме збалансована капітальна структура стає важливою передумовою стабільного функціонування та економічного зростання підприємства.

Формування структури капіталу передбачає оптимальне поєднання власних і позикових джерел фінансування. Власний капітал забезпечує фінансову незалежність підприємства, формує основу його економічної стійкості та знижує рівень зовнішніх фінансових ризиків. Він дозволяє підприємству самостійно фінансувати поточну діяльність, реалізовувати інвестиційні програми та формувати резерви для подолання кризових ситуацій.

Позиковий капітал, у свою чергу, розширює фінансові можливості підприємства, дозволяючи прискорити реалізацію стратегічних проєктів, здійснювати модернізацію технічної бази, впроваджувати інноваційні системи безпеки, розширювати географію надання послуг та збільшувати операційні масштаби діяльності. Водночас надмірна концентрація позикових ресурсів у структурі капіталу може спричинити зростання боргового навантаження, підвищення витрат на обслуговування зобов'язань та посилення залежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

Для ТОВ «Спец-Безпека» особливого значення набуває підтримання такого співвідношення між власними та залученими ресурсами, яке забезпечуватиме одночасно фінансову стабільність і достатній потенціал для розвитку. З урахуванням специфіки охоронного бізнесу, що потребує постійних інвестицій у сучасне обладнання, цифрові системи контролю, транспортне забезпечення та підготовку персоналу, структура капіталу повинна залишатися достатньо гнучкою та адаптивною до змін ринкового середовища.

Крім того, структура джерел фінансування безпосередньо впливає на рівень рентабельності підприємства, ефективність використання активів та

здатність генерувати прибуток від основної діяльності. Саме тому постійний моніторинг змін у структурі капіталу, своєчасне коригування фінансової політики та оптимізація співвідношення між власними і позиковими коштами є важливими складовими стратегічного управління підприємством.

Отже, ефективне управління структурою капіталу дозволяє ТОВ «Спец-Безпека» не лише підтримувати належний рівень фінансової стійкості та конкурентоспроможності, але й створює передумови для стабільного зростання, розширення ринкової присутності та підвищення економічної результативності в довгостроковій перспективі.

Таблиця 2.4

**Аналіз структури обсягу капіталу ТОВ «Спец-Безпека» за 2021
-2023 рр., тис. грн**

Показник	Рік			Відхилення	
	2021	2022	2023	2022 -2021	2023 – 2022
Власний капітал	81,2	67,8	55,4	-13,1	-12,4
Позиковий капітал	18,8	32,2	44,6	+13,4	+12,4
Разом	100	100	100	-	-

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Проведений аналіз структури джерел фінансування ТОВ «Спец-Безпека» свідчить про наявність певних структурних змін у системі формування капіталу підприємства протягом досліджуваного періоду. Зокрема, встановлено негативну тенденцію до зменшення питомої ваги власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів. За підсумками 2023 року, порівняно з 2021 роком, частка власного капіталу скоротилася на **25,8%**, що супроводжувалося відповідним зростанням частки позикових джерел фінансування. Така динаміка свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішнього капіталу та підвищення рівня фінансового ризику.

Причиною зазначених змін, ймовірно, стало залучення додаткових

кредитних ресурсів для фінансування зростаючих операційних витрат, підтримання ліквідності, оновлення технічного забезпечення та розширення масштабів діяльності підприємства. Для компанії, що функціонує у сфері охоронних послуг, такі рішення можуть бути економічно обґрунтованими, оскільки розвиток цього виду діяльності потребує постійного інвестування в сучасні системи безпеки, технічне оснащення, цифрові технології контролю та професійну підготовку персоналу. Однак зростання боргового навантаження потребує посиленого фінансового контролю та стратегічного балансування джерел фінансування.

Зниження частки власного капіталу в структурі фінансових ресурсів створює для ТОВ «Спец-Безпека» низку потенційних викликів. Насамперед це може негативно вплинути на рівень фінансової автономії підприємства, знизити його стійкість до зовнішніх економічних шоків та обмежити можливості самофінансування інвестиційних проєктів у майбутньому. Оскільки власний капітал формує основу фінансової незалежності підприємства, його скорочення може призвести до зростання ризиків при обслуговуванні боргових зобов'язань та зниження довіри з боку потенційних інвесторів, кредиторів і ділових партнерів.

У зв'язку з цим особливого значення набуває дослідження ефективності використання власного капіталу. Першочергової уваги потребує аналіз основних джерел його формування, серед яких для підприємства ключову роль можуть відігравати внески засновників, накопичений нерозподілений прибуток, резервні фонди та реінвестування отриманих фінансових результатів. Використання внутрішніх джерел фінансування дозволяє знизити залежність від зовнішніх запозичень і зміцнити фінансову стійкість компанії.

Не менш важливим є аналіз впливу змін у структурі власного капіталу на загальну фінансову рівновагу підприємства. Зменшення власних ресурсів може обмежувати інвестиційний потенціал підприємства, ускладнювати реалізацію стратегічних програм розвитку та знижувати гнучкість у прийнятті управлінських рішень. Саме тому для ТОВ «Спец-Безпека» актуальним

завданням є формування довгострокової фінансової політики, спрямованої на збереження та поступове нарощування власного капіталу.

Додатково важливим інструментом дослідження виступає вертикальний аналіз власного капіталу, який дозволяє оцінити внутрішню структуру його складових та визначити, які елементи формують основний фінансовий потенціал підприємства. Особливу увагу доцільно приділити аналізу нерозподіленого прибутку, вкладень засновників, резервного та додаткового капіталу, оскільки саме ці компоненти безпосередньо впливають на рівень фінансової стабільності та інвестиційної спроможності підприємства.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать, що подальший розвиток ТОВ «Спец-Безпека» значною мірою залежатиме від здатності підприємства оптимізувати структуру капіталу, поступово зменшувати боргову залежність, активізувати механізми внутрішнього накопичення фінансових ресурсів та забезпечувати ефективне управління власним капіталом як ключовим фактором фінансової стійкості та довгострокової конкурентоспроможності.

Таблиця 2.5

Аналіз складу власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека» за 2021 -2023

рр., тис. грн

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021	
	2021	2022	2023	+/-	%
Власний капітал, у т.ч.	535175	537961	549086	+13910	2,6
Зареєстрований (пайовий) капітал у дооцінках	175833	175833	175833	0	0
Резервний капітал	4455	4651	4789	+334	7,5
Нерозподілений прибуток	354887	357458	368464	+13577	3,8

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати структурного аналізу власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека», наведені в **табл. 2.5**, свідчать про загалом позитивну динаміку формування

внутрішніх фінансових ресурсів підприємства протягом 2021–2023 років. Зокрема, за досліджуваний період загальний обсяг власного капіталу збільшився на **13 910 тис. грн**, що відповідає приросту на **2,6%**. Така тенденція свідчить про поступове зміцнення фінансового потенціалу підприємства та підтверджує здатність компанії підтримувати стабільний розвиток навіть в умовах нестабільного економічного середовища.

Ключовим фактором зростання власного капіталу стало збільшення обсягу нерозподіленого прибутку на **1 590 тис. грн**. Цей показник має особливе аналітичне значення, оскільки безпосередньо відображає результативність операційної діяльності підприємства, ефективність управління витратами та здатність генерувати внутрішні джерела фінансування. Зростання нерозподіленого прибутку свідчить про те, що ТОВ «Спец-Безпека» не лише забезпечує прибутковість основної діяльності, але й спрямовує частину отриманого фінансового результату на зміцнення власної капітальної бази, що створює додаткові можливості для самофінансування стратегічних напрямів розвитку.

Аналіз показав, що величина зареєстрованого капіталу протягом досліджуваного періоду залишалася стабільною та становила **13 577 тис. грн**. Незмінність цього показника свідчить про відсутність необхідності у додатковому залученні внесків з боку засновників або зовнішніх інвесторів. Це може вказувати на достатній рівень фінансової самодостатності підприємства та ефективне використання внутрішніх джерел формування капіталу для забезпечення операційної та інвестиційної діяльності.

Позитивною тенденцією також є зростання резервного капіталу на **334 тис. грн**, у результаті чого його обсяг на кінець досліджуваного періоду досяг **368 464 тис. грн**. Збільшення резервних ресурсів свідчить про посилення системи фінансового захисту підприємства та формування додаткового запасу стійкості для покриття потенційних ризиків, непередбачених витрат або можливих втрат у процесі господарської діяльності.

Для підприємства, що функціонує у сфері охоронних послуг, наявність

такого резерву є особливо важливою умовою забезпечення безперервності операційної діяльності та оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища.

У цілому виявлені зміни у структурі власного капіталу підтверджують ефективність фінансової політики ТОВ «Спец-Безпека» та раціональність прийнятих управлінських рішень у сфері капіталізації прибутку, управління резервами та забезпечення фінансової стійкості.

Нарощування власного капіталу створює для підприємства додаткові можливості щодо фінансування інноваційних проєктів, модернізації технічної інфраструктури, розширення спектра послуг і зміцнення конкурентних позицій на ринку охоронних та безпекових послуг.

Отже, позитивна динаміка складових власного капіталу свідчить про формування більш стійкої фінансової основи діяльності підприємства, що підвищує його інвестиційну привабливість, довіру з боку партнерів та потенціал до подальшого стратегічного розвитку.

Рис. 2.4. Динаміка складу власного капіталу у ТОВ «Спец-Безпека» за 2021 -2023 рр., тис. грн

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати оцінки структури власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека» представимо у вигляді табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Аналіз структури власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека» за 2021
-2023 рр., %**

Показник	Рік			Відхилення	
	2021	2022	2023	2022 до 2021	2023 до 2022
Зареєстрований(пайовий) капітал у дооцінках	32,9	32,7	32,0	-0,2	-0,7
Резервний капітал	0,8	0,8	0,9	0	0,1
Нерозподілений прибуток	66,3	66,8	67,1	+0,5	+0,3
Разом	100	100	100	-	-

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати фінансового аналізу свідчать, що у 2023 році ТОВ «Спец-Безпека» продемонструвало позитивні тенденції у формуванні внутрішніх фінансових ресурсів, що безпосередньо відобразилося на структурі власного капіталу підприємства.

Однією з найбільш показових змін стало зростання питомої ваги нерозподіленого прибутку на **0,3%**, що є важливим індикатором підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Така динаміка свідчить про здатність компанії не лише генерувати прибуток, але й спрямовувати його на капіталізацію, зміцнення фінансової бази та забезпечення подальшого стратегічного розвитку.

Збільшення частки нерозподіленого прибутку має особливе значення в системі управління власним капіталом, оскільки саме цей елемент формує внутрішні джерела самофінансування, створює додаткові резерви фінансової стійкості та знижує залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення ресурсів. Для підприємства охоронної сфери це відкриває можливості для модернізації технічного оснащення, впровадження цифрових систем безпеки, розширення спектра послуг та підвищення рівня професійної підготовки персоналу.

Разом із тим слід зазначити, що загальний обсяг власного капіталу, відображений у бухгалтерському балансі, не завжди дозволяє повною мірою оцінити реальний рівень фінансової мобільності підприємства та ефективність використання внутрішніх ресурсів в операційній діяльності. З цієї причини важливим аналітичним показником виступає величина власного оборотного капіталу, яка характеризує частину власних ресурсів, що спрямовується на фінансування поточних активів та забезпечення безперервності господарських процесів.

Для ТОВ «Спец-Безпека» наявність достатнього обсягу власних оборотних коштів має стратегічне значення, оскільки специфіка діяльності у сфері безпеки вимагає постійного підтримання ліквідності, оперативного фінансування поточних витрат, своєчасного оновлення обладнання, забезпечення транспортної логістики та стабільного утримання кваліфікованого персоналу.

Достатній рівень власного оборотного капіталу дозволяє підприємству зберігати фінансову гнучкість, оперативно реагувати на потреби клієнтів і підтримувати високий рівень якості послуг.

Крім того, забезпеченість власними оборотними ресурсами позитивно впливає на фінансову незалежність підприємства, оскільки знижує потребу у короткострокових кредитах та інших формах зовнішнього фінансування. Це, своєю чергою, сприяє скороченню витрат на обслуговування боргових зобов'язань, зменшенню фінансових ризиків та підвищенню загальної стійкості бізнесу в умовах мінливого ринкового середовища.

З метою більш глибокої оцінки ефективності управління оборотними ресурсами в **табл. 2.7** доцільно представити результати розрахунку забезпеченості підприємства власними оборотними коштами за 2021–2023 роки. Аналіз цих показників дозволить визначити рівень фінансової незалежності ТОВ «Спец-Безпека», оцінити здатність підприємства самостійно фінансувати поточну діяльність та встановити ступінь його залежності від зовнішніх джерел капіталу.

Таблиця 2.7

**Визначення наявності власних оборотних коштів ТОВ «Спец-
Безпека» за 2021 - 2023 рр.**

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2023	
	2021	2022	2023	+/-	%
Власний капітал, у т.ч.	535175	537961	549086	+13910	2,6
Необоротні активи	576387	701314	899314	+322927	56,0
Сума власних оборотних коштів (п.1 –п.2)	-41212	-163353	-350228	-309016	749,8

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати аналізу забезпеченості власними оборотними ресурсами ТОВ «Спец-Безпека», наведені в **табл. 2.7**, свідчать про наявність певних дисбалансів у структурі фінансування поточної діяльності підприємства. Зокрема, протягом 2021–2023 років величина власного оборотного капіталу мала від’ємне значення та характеризувалася тенденцією до погіршення: у 2021 році показник становив **–41 212 тис. грн**, у 2022 році — **–163 353 тис. грн**, а у 2023 році дефіцит власних оборотних ресурсів досяг **–350 228 тис. грн**.

Наведена динаміка свідчить про те, що підприємство не забезпечує поточні активи достатнім обсягом власних фінансових ресурсів, а значна частина операційної діяльності фактично фінансується за рахунок зовнішніх джерел — кредиторської заборгованості, банківських кредитів або інших залучених коштів.

Для підприємства, яке функціонує у сфері охоронних та безпекових послуг, така ситуація створює додаткові фінансові ризики, оскільки безперервність операційної діяльності вимагає постійного фінансування витрат на персонал, технічне обслуговування систем безпеки, транспортне забезпечення та підтримання матеріально-технічної бази.

Поглиблення дефіциту власного оборотного капіталу вказує на

посилення залежності ТОВ «Спец-Безпека» від зовнішнього фінансування, що потенційно може знижувати рівень фінансової гнучкості підприємства та ускладнювати його здатність оперативно реагувати на зміни ринкового середовища. Крім того, зростання частки позикових ресурсів супроводжується збільшенням витрат на обслуговування боргових зобов'язань, що в перспективі може негативно впливати на ліквідність і загальну фінансову стійкість компанії.

Разом із тим результати аналізу ефективності використання власного капіталу демонструють позитивні тенденції. Згідно з даними **табл. 2.8**, у 2023 році підприємство суттєво покращило показники прибутковості власного капіталу. Рентабельність власного капіталу зросла до рівня, за якого на кожен **1 грн** власних фінансових ресурсів припадало близько **2,0 грн** чистого прибутку.

Така динаміка свідчить про підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, покращення результативності операційної діяльності та здатність підприємства генерувати прибуток навіть в умовах обмеженості власних оборотних коштів.

Зростання рентабельності власного капіталу може бути наслідком підвищення продуктивності використання активів, оптимізації структури витрат, удосконалення системи фінансового контролю та впровадження більш ефективних управлінських рішень. Для ТОВ «Спец-Безпека» це є позитивним сигналом, який підтверджує наявність внутрішнього економічного потенціалу для подальшого розвитку.

Отже, результати аналізу свідчать, що, попри наявність проблем із забезпеченістю власними оборотними ресурсами, підприємство демонструє зростання ефективності використання власного капіталу та позитивну динаміку прибутковості. Це створює передумови для зміцнення фінансової стійкості в майбутньому за умови реалізації заходів, спрямованих на оптимізацію структури капіталу, скорочення боргового навантаження, збільшення частки внутрішніх джерел фінансування та підвищення ліквідності підприємства.

Таблиця 2.8

**Показники ефективності власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека» у
2021 -2023 рр.**

Показник	Роки			Відхилення	
	2021	2022	2023	2022 до 2021	2023 до 2022
Власний капітал, тис. грн	535175	537961	549086	+13910	2,6
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	3919	2768	11125	+7206	183,9
Чистий дохід від реалізації	232312	259205	373344	+141032	60,7
Позиковий капітал, тис.грн	123842	255954	442638	+318796	257,4
Рентабельність власного капіталу, %	0,7	0,5	2,0	-0,02	+1,5
Період окупності власного капіталу	136,5	194,4	49,4	+57,9	-145,0

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Отримані результати аналізу дають підстави стверджувати, що інвестиції, спрямовані у власний капітал ТОВ «Спец-Безпека» протягом досліджуваного періоду, виявилися економічно виправданими та забезпечили позитивний фінансовий результат. Здатність підприємства генерувати чистий прибуток свідчить про ефективне використання вкладених власниками ресурсів, раціональність прийнятих управлінських рішень та наявність внутрішнього потенціалу до подальшого розвитку. Така тенденція є позитивним сигналом не лише для власників бізнесу, але й для кредиторів, ділових партнерів та потенційних інвесторів, оскільки підтверджує здатність підприємства підтримувати прибутковість та адаптуватися до змін ринкового середовища.

Аналіз структури власного капіталу підприємства також показав, що протягом останніх років його внутрішня побудова залишалася відносно стабільною, без різких коливань чи критичних структурних дисбалансів. Подібна стабільність створює надійну фінансову основу для функціонування

підприємства та забезпечує прогнозованість у процесі реалізації стратегічних управлінських рішень. Для компанії, яка працює у сфері охоронних та безпекових послуг, така стабільність має особливе значення, оскільки діяльність у цій галузі потребує постійного фінансування технічного оснащення, цифрової модернізації та розвитку кадрового потенціалу.

Однією з ключових переваг використання власного капіталу є його стратегічна незалежність від зовнішніх кредиторів. На відміну від позикових ресурсів, власний капітал не формує обов'язкових боргових зобов'язань та не створює постійного фінансового навантаження у вигляді процентних виплат або необхідності повернення залучених коштів у визначені строки. Саме це забезпечує підприємству вищий рівень фінансової гнучкості, розширює можливості оперативного реагування на ринкові зміни та дозволяє більш ефективно управляти фінансовими потоками.

Крім того, достатній обсяг власного капіталу підвищує фінансову надійність ТОВ «Спец-Безпека» в очах зовнішніх стейкхолдерів. Високий рівень капіталізації позитивно впливає на інвестиційну привабливість підприємства, сприяє зміцненню ділової репутації та створює сприятливі умови для укладання довгострокових контрактів із клієнтами, постачальниками та фінансовими установами.

Наявність стабільної власної фінансової бази також створює додаткові можливості для реалізації інвестиційних програм, впровадження нових технологічних рішень, розширення спектра послуг та виходу на нові ринкові сегменти. Це дозволяє підприємству не лише підтримувати поточну операційну діяльність, але й формувати основу для довгострокового економічного зростання та зміцнення конкурентних переваг.

Разом із тим проведений аналіз свідчить, що у фінансуванні діяльності ТОВ «Спец-Безпека» поряд із власними ресурсами використовуються також позикові джерела фінансування. З економічної точки зору залучення зовнішнього капіталу може мати позитивний ефект, оскільки дозволяє суттєво розширити ресурсний потенціал підприємства, прискорити реалізацію

інвестиційних проєктів, модернізувати матеріально-технічну базу та підвищити загальний рівень прибутковості власного капіталу через використання ефекту фінансового важеля.

Водночас надмірне використання позикового капіталу супроводжується зростанням фінансових ризиків. Підвищення боргового навантаження може негативно впливати на ліквідність, платоспроможність та фінансову автономію підприємства, особливо в умовах економічної нестабільності, інфляційних коливань або зниження операційної прибутковості. Необхідність своєчасного погашення кредитних зобов'язань і сплати процентів може створювати додатковий тиск на грошові потоки компанії.

Отже, одним із стратегічних завдань для ТОВ «Спец-Безпека» є формування оптимальної структури капіталу, яка забезпечуватиме збалансоване поєднання власних і залучених фінансових ресурсів.

2.3. Оптимізація структури власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека»

Структура капіталу є однією з ключових характеристик фінансової архітектури підприємства, оскільки відображає співвідношення між власними та залученими джерелами фінансування, за рахунок яких формується ресурсна база для здійснення господарської діяльності. Саме від ефективності побудови такої структури залежить не лише поточна платоспроможність суб'єкта господарювання, а й його здатність забезпечувати довгострокову фінансову стійкість, конкурентоспроможність та стабільний економічний розвиток. В умовах посилення конкуренції, нестабільності фінансових ринків і зростання вартості зовнішніх ресурсів питання оптимізації структури капіталу набуває особливої стратегічної ваги для будь-якого підприємства, зокрема для ТОВ «Спец-Безпека».

Оптимальна структура капіталу передбачає таке співвідношення власних і позикових фінансових ресурсів, за якого досягається максимальний рівень рентабельності за одночасного збереження належного рівня фінансової

безпеки. Економічна сутність цього процесу полягає у пошуку такого балансу, який дозволяє підприємству ефективно використовувати внутрішній фінансовий потенціал, не втрачаючи при цьому здатності залучати зовнішні ресурси для розширення діяльності, реалізації інвестиційних проєктів та зміцнення ринкових позицій. Раціональна капітальна політика безпосередньо впливає на ринкову вартість підприємства, його інвестиційну привабливість та стратегічну гнучкість.

Важливим інструментом управління структурою капіталу є механізм фінансового важеля, який дозволяє підвищувати ефективність використання власного капіталу за рахунок залучення позикових ресурсів. Сутність цього механізму полягає у використанні зовнішнього фінансування для реалізації інвестиційних цілей та масштабування діяльності без пропорційного збільшення вкладень власників. За умови, коли економічна рентабельність активів перевищує вартість позикового капіталу, використання фінансового важеля сприяє зростанню прибутковості власного капіталу та підвищенню загальної результативності бізнесу. Для ТОВ «Спец-Безпека» такий підхід може бути особливо актуальним в умовах потреби модернізації технічних засобів охорони, розвитку цифрових систем безпеки та розширення спектра послуг.

Разом із тим використання позикового капіталу супроводжується зростанням фінансових ризиків. Надмірне збільшення боргового навантаження може призвести до зниження ліквідності, посилення залежності від кредиторів та втрати фінансової стабільності в разі погіршення ринкової кон'юнктури або зменшення прибутковості операційної діяльності. Саме тому управління фінансовим важелем повинно базуватися на системному аналізі економічної доцільності залучення зовнішніх ресурсів, прогнозуванні грошових потоків та оцінюванні потенційного впливу боргового навантаження на довгострокову стійкість підприємства.

Для підприємства охоронної галузі ефективне використання фінансового важеля має особливе значення, оскільки специфіка даного виду діяльності

передбачає постійне оновлення матеріально-технічної бази, інвестиції у спеціалізоване обладнання, підготовку персоналу та впровадження інноваційних технологій. Залучення позикових ресурсів може стати джерелом прискореного розвитку, однак лише за умови, що рівень прибутковості інвестицій перевищуватиме витрати на обслуговування залученого капіталу. У протилежному випадку фінансовий важіль може трансформуватися з інструменту розвитку в джерело фінансової нестабільності.

Таким чином, для ТОВ «Спец-Безпека» критично важливим завданням є формування виваженої політики управління структурою капіталу, яка передбачатиме оптимальне поєднання власних і позикових джерел фінансування, постійний моніторинг рівня фінансового ризику та контроль ефективності використання залучених ресурсів. Саме такий підхід дозволить підприємству забезпечити стійке зростання, зберегти конкурентні позиції на ринку охоронних послуг і сформувати надійну основу для довгострокового розвитку.

Таблиця 2.8

**Розрахунок ефекту фінансового важеля ТОВ «Спец-Безпека» за
2021 -2023 рр.**

Показник	2021	2022	2023
1. Власний капітал, тис. грн	535175	537961	549086
2. Позиковий капітал, тис. грн	123842	255954	442638
3. Сукупний капітал (підсумок балансу)	659017	793915	991694
4. Прибуток до виплати процентів та податків, тис. грн	10362	3896	13077
5. Економічна рентабельність, % (п.4 / (п.1 + п.2))	1,57	0,49	1,32
6. Проценти за кредит, %	21,8	22,3	22,8
7. Ставка податку на прибуток, виражена десятинним дробом	0,18	0,18	0,18
8. ЕФВ, % $((1 - \text{п.7}) \times (\text{п.5} - \text{п.6}) \times (\text{п.2} / \text{п.1}))$	-3,82	-7,51	-1,41
9. ROE, % $(\text{п.5} \times (1 - \text{п.7}) + \text{п.8})$	-2,53	-7,11	-0,32

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати оцінювання ефекту фінансового левериджу ТОВ «Спец-

Безпека», представлені в табл. 2.8, свідчать про наявність дисбалансів у політиці формування капіталу та недостатню ефективність використання позикових фінансових ресурсів упродовж 2021–2023 років. Значення ефекту фінансового важеля протягом усього досліджуваного періоду залишалися від’ємними: у 2021 році показник становив $-3,82$, у 2022 році — $-7,51$, а у 2023 році — $-1,41$. Така динаміка вказує на те, що залучення боргового капіталу не забезпечувало приросту рентабельності власних фінансових ресурсів, а навпаки — знижувало фінансову результативність діяльності підприємства.

Негативне значення фінансового левериджу свідчить про те, що економічна віддача від використання активів підприємства виявилася нижчою за вартість обслуговування залученого капіталу. Іншими словами, дохідність, яку генерує ТОВ «Спец-Безпека» у процесі операційної діяльності, не компенсує повною мірою витрати, пов’язані зі сплатою процентів за кредитними зобов’язаннями. Це вказує на недостатню ефективність поточної фінансової моделі та підвищує рівень фінансового ризику для власників підприємства.

Особливо критичним був 2022 рік, коли від’ємне значення ефекту фінансового важеля досягло максимального рівня. Така ситуація може бути наслідком одночасного впливу декількох чинників: зростання вартості кредитних ресурсів, збільшення боргового навантаження, підвищення операційних витрат, а також зниження загальної прибутковості діяльності підприємства в умовах нестабільного економічного середовища. Хоча у 2023 році спостерігається певне покращення показника, його від’ємне значення все ще свідчить про збереження структурних проблем у системі управління капіталом.

За таких умов використання позикового фінансування не створює позитивного ефекту для власників, а навпаки — посилює залежність підприємства від зовнішніх кредиторів, знижує рівень фінансової автономії та обмежує можливості подальшого самофінансування. Додатковим негативним фактором виступає дефіцит власного оборотного капіталу, виявлений у

попередньому аналізі, що ще більше посилює чутливість підприємства до змін у зовнішньому фінансовому середовищі.

У ході дослідження також встановлено, що рівень рентабельності продажів підприємства у певні періоди залишався недостатнім для формування стабільного запасу фінансової міцності. Це свідчить про необхідність перегляду окремих елементів операційної та фінансової політики підприємства, зокрема в частині управління витратами, оптимізації цінової стратегії, підвищення продуктивності використання ресурсів та розширення найбільш прибуткових напрямів діяльності.

Окремої уваги потребує стан платоспроможності ТОВ «Спец-Безпека», аналіз якого також виявив певні труднощі з покриттям поточних зобов'язань у досліджуваному періоді. Це вказує на необхідність посилення контролю за ліквідністю, удосконалення системи управління грошовими потоками та більш ефективного планування поточних фінансових потреб підприємства.

З метою виявлення ключових чинників, які впливають на рівень прибутковості власного капіталу, на наступному етапі дослідження доцільно провести факторний аналіз із використанням методу ланцюгових підстановок. Такий підхід дозволить кількісно оцінити вплив окремих факторів на зміну рентабельності власного капіталу та сформулювати більш обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення фінансової ефективності діяльності ТОВ «Спец-Безпека». Результати відповідних розрахунків доцільно узагальнити в табл. 2.9.

Проведений факторний аналіз рентабельності власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека» засвідчив загальне покращення ефективності використання власних фінансових ресурсів упродовж досліджуваного періоду. За результатами розрахунків встановлено, що сукупна зміна показника рентабельності власного капіталу становила +1,3%, що характеризує позитивну тенденцію в системі фінансового управління підприємством та свідчить про зростання результативності використання вкладених власниками коштів.

Таблиця 2.9

Факторний аналіз рентабельності та власного капіталу ТОВ «Спец-Безпека» за 2021 -2023 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 , +/-
	2021	2022	2023	
Чистий фінансовий результат, тис. грн	3919	2768	11125	+7206
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	232312	259205	373344	+141032
Сукупний капітал, тис. грн., у т.ч. власний капітал, тис. грн.	659017 535175	793915 537961	991694 549086	+332677 +13911
Рентабельність продажу, %	1,69	1,07	2,98	+1,29
Коефіцієнт оборотності капіталу	0,43	0,48	0,68	+0,25
Рентабельність власного капіталу, %	0,73	0,51	2,03	+1,3

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Одним із ключових факторів, що позитивно вплинув на зміну рентабельності власного капіталу, стало підвищення коефіцієнта оборотності капіталу на 0,25 пункту. Це свідчить про прискорення обігу фінансових ресурсів та більш ефективне використання активів у процесі господарської діяльності. Підвищення швидкості обороту капіталу може бути пов'язане з удосконаленням системи управління операційними процесами, оптимізацією розрахунків із клієнтами, скороченням періоду обігу дебіторської заборгованості та більш раціональним використанням ресурсної бази підприємства. Для ТОВ «Спец-Безпека», що працює у сфері охоронних послуг, така тенденція є особливо важливою, оскільки дозволяє підтримувати стабільний рух грошових потоків та забезпечувати безперервність операційної діяльності.

Другим вагомим чинником зростання ефективності капіталу стало підвищення рентабельності продажів на 1,49%. Збільшення цього показника свідчить про покращення фінансової віддачі від основної діяльності підприємства та зростання прибутковості реалізованих послуг. Така динаміка може бути наслідком більш ефективної політики ціноутворення, оптимізації операційних витрат, підвищення продуктивності праці персоналу або розширення найбільш прибуткових напрямів діяльності. Для підприємства безпекового сектору зростання маржинальності послуг безпосередньо впливає на здатність формувати внутрішні джерела розвитку та зміцнювати власний капітал.

Результати факторного аналізу дають підстави стверджувати, що ТОВ «Спец-Безпека» поступово підвищує ефективність використання власних фінансових ресурсів та формує передумови для зміцнення своїх конкурентних позицій на ринку охоронних послуг. Разом із тим для подальшого зростання фінансової результативності підприємству доцільно зосередити увагу на кількох стратегічних напрямках.

По-перше, важливим резервом подальшого зростання є прискорення оборотності капіталу за рахунок вдосконалення механізмів розрахунків із клієнтами, активізації роботи з дебіторською заборгованістю та розширення клієнтської бази без суттєвого збільшення капіталовкладень.

По-друге, підприємству необхідно продовжувати політику підвищення продуктивності використання капіталу шляхом концентрації фінансових ресурсів у найбільш прибуткових напрямках діяльності, розвитку технологічних рішень у сфері безпеки та підвищення якості клієнтського сервісу.

По-третє, важливим напрямом залишається системна оптимізація витрат, яка передбачає постійний моніторинг собівартості послуг, контроль адміністративних витрат та впровадження сучасних інструментів управлінського обліку.

По-четверте, зважаючи на виявлені раніше ризики, пов'язані з негативним ефектом фінансового важеля, особливої уваги потребує

забезпечення збалансованої структури капіталу, що дозволить зменшити боргове навантаження та підвищити рівень фінансової автономії підприємства.

Висновки до другого розділу

Проведене комплексне дослідження фінансово-економічної діяльності ТОВ «Спец-Безпека» за 2021–2023 роки дозволило виявити як позитивні трансформації у системі управління капіталом, так і низку системних фінансових ризиків, що потребують стратегічного реагування з боку керівництва підприємства.

Результати аналізу засвідчили, що протягом досліджуваного періоду підприємство забезпечило приріст обсягу власного капіталу на 13 910 тис. грн, або 2,6% порівняно з базовим 2021 роком. Основним фактором такого зростання стало збільшення нерозподіленого прибутку на 1 590 тис. грн, що свідчить про здатність підприємства генерувати внутрішні фінансові ресурси та спрямовувати їх на зміцнення власної капітальної бази. Це характеризує підприємство як економічно активний суб'єкт господарювання, який здатний формувати внутрішні джерела самофінансування та підтримувати процес капіталізації прибутку.

Разом із тим аналіз структури джерел фінансування виявив суперечливу тенденцію. Попри абсолютне зростання власного капіталу, його питома вага у загальному обсязі фінансових ресурсів за досліджуваний період скоротилася на 25,8%, що свідчить про посилення залежності ТОВ «Спец-Безпека» від зовнішніх джерел фінансування. Зростання частки позикового капіталу було зумовлене активним залученням кредитних ресурсів для забезпечення операційної діяльності, фінансування розширення матеріально-технічної бази та покриття дефіциту оборотних коштів. Хоча така політика дозволила підтримати темпи розвитку підприємства, вона одночасно спричинила зростання боргового навантаження та підвищення рівня фінансового ризику.

Позитивною тенденцією є зростання ефективності використання

власного капіталу. У 2023 році рентабельність власного капіталу досягла рівня, за якого на кожну 1 грн власних фінансових ресурсів припадало близько 2,0 грн чистого прибутку. Загальний приріст показника рентабельності власного капіталу становив 1,3%, що стало результатом підвищення оборотності капіталу, зростання рентабельності продажів та більш ефективного використання активів підприємства. Це свідчить про покращення якості управління ресурсами та здатність підприємства забезпечувати прибутковість навіть в умовах фінансового навантаження.

Водночас результати аналізу ефекту фінансового важеля виявили наявність суттєвих структурних проблем у системі фінансування. Значення ефекту фінансового левериджу протягом усього періоду залишалися від'ємними і становили –3,82 у 2021 році, –7,51 у 2022 році та –1,41 у 2023 році. Це означає, що залучення позикових ресурсів не забезпечувало приросту прибутковості власного капіталу, а в окремі періоди навіть знижувало його ефективність. Така ситуація свідчить про те, що економічна віддача від використання активів була нижчою за вартість обслуговування боргових зобов'язань, що негативно впливало на фінансову стійкість підприємства.

Додатковим підтвердженням наявності фінансових дисбалансів є негативне значення власного оборотного капіталу протягом усього досліджуваного періоду. Зокрема, його обсяг становив –41 212 тис. грн у 2021 році, –163 353 тис. грн у 2022 році та –350 228 тис. грн у 2023 році. Така динаміка свідчить про дефіцит внутрішніх ресурсів для фінансування поточної діяльності та високу залежність підприємства від зовнішніх короткострокових джерел фінансування. Для компанії охоронної галузі, де критично важливими є безперервність операційної діяльності, технічна готовність і кадрова стабільність, це створює додаткові ризики ліквідності та платоспроможності.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління власним капіталом ТОВ «Спец-Безпека»

Формування ефективної структури капіталу ТОВ «Спец-Безпека» є одним із ключових завдань стратегічного фінансового управління, оскільки саме від якості управління фінансовими ресурсами залежить здатність підприємства забезпечувати безперервність операційної діяльності, підтримувати конкурентні позиції та реалізовувати довгострокові інвестиційні цілі. Для підприємства, що функціонує у сфері охоронних та безпекових послуг, структура капіталу повинна враховувати галузеву специфіку, зокрема потребу в постійному оновленні технічного обладнання, розвитку цифрових систем контролю, підтриманні високого професійного рівня персоналу та оперативному реагуванні на зміни ринкового середовища.

Результати проведеного аналізу свідчать, що одним із найбільш критичних факторів, які стримують підвищення фінансової стійкості ТОВ «Спец-Безпека», залишається значний обсяг дебіторської заборгованості. Накопичення прострочених розрахунків із клієнтами призводить до уповільнення обороту фінансових ресурсів, погіршує ліквідність та змушує підприємство компенсувати дефіцит обігових коштів шляхом залучення зовнішнього фінансування. У результаті зростає кредитне навантаження, збільшуються витрати на обслуговування боргу та знижується загальна ефективність використання капіталу.

У зв'язку з цим одним із пріоритетних напрямів оптимізації структури капіталу підприємства повинно стати вдосконалення системи управління дебіторською заборгованістю. Скорочення строків інкасації платежів дозволить прискорити надходження грошових коштів, підвищити оборотність капіталу та зміцнити поточну платоспроможність підприємства. Для ТОВ «Спец-Безпека»

це створить можливість спрямовувати вивільнені фінансові ресурси на погашення кредиторської заборгованості, зниження частки короткострокових зобов'язань та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Особливого значення дана проблема набуває в умовах інфляційної нестабільності. В українському економічному середовищі тривале перебування коштів у формі дебіторської заборгованості фактично призводить до їх часткового знецінення. Це означає, що чим довше підприємство очікує оплату за надані послуги, тим нижчою стає реальна купівельна спроможність цих ресурсів, а отже — зменшується їхня економічна цінність для бізнесу. Для компанії охоронної сфери, де значна частина витрат пов'язана із заробітною платою персоналу, обслуговуванням обладнання та технічним переоснащенням, подібне знецінення може істотно впливати на фінансову стійкість.

З метою мінімізації цих ризиків підприємству доцільно впровадити комплекс заходів із рефінансування та контролю дебіторської заборгованості. Зокрема, ефективними інструментами можуть стати:

- перегляд умов договорів із клієнтами у напрямі скорочення термінів оплати;
- запровадження часткової або повної передоплати за окремими видами послуг;
- використання системи фінансових стимулів для своєчасної оплати;
- застосування механізмів факторингового фінансування;
- автоматизація моніторингу простроченої дебіторської заборгованості;
- сегментація клієнтів за рівнем платіжної дисципліни та кредитного ризику.

Реалізація зазначених заходів дозволить ТОВ «Спец-Безпека» не лише прискорити обіг фінансових ресурсів, але й суттєво підвищити ефективність використання оборотного капіталу, знизити потребу в позиковому фінансуванні та зміцнити фінансову незалежність підприємства.

Таким чином, удосконалення системи управління дебіторською

заборгованістю слід розглядати як один із ключових стратегічних інструментів оптимізації структури капіталу підприємства. В умовах високої конкуренції та нестабільності зовнішнього середовища саме ефективне управління грошовими потоками здатне забезпечити ТОВ «Спец-Безпека» стабільне фінансове зростання, підвищення рентабельності та довгострокову конкурентоспроможність.

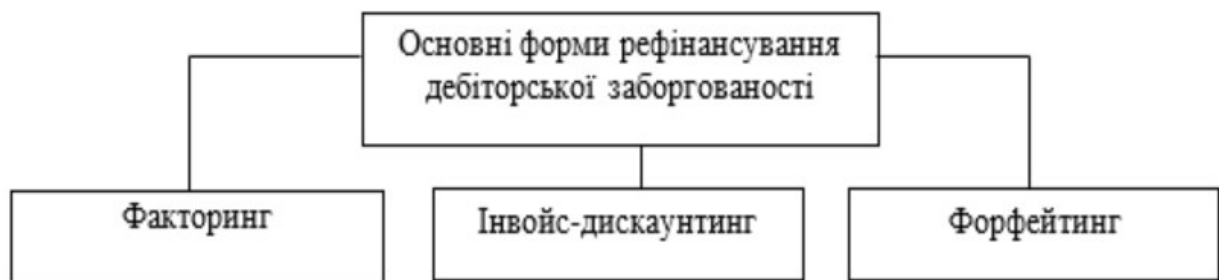

Рис. 3.9. Основні форми рефінансування дебіторської заборгованості
Джерело: складено автором на основі даних [33]

Одним із найбільш дієвих напрямів підвищення ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «Спец-Безпека» є впровадження сучасних механізмів рефінансування дебіторської заборгованості. Враховуючи виявлений у процесі аналізу дефіцит власних оборотних коштів та значну залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, особливого значення набуває використання інструментів, які дозволяють прискорити трансформацію дебіторської заборгованості у ліквідні грошові ресурси.

Одним із таких інструментів виступає факторинг, який є ефективним механізмом управління грошовими потоками та фінансовою ліквідністю підприємства. Економічна сутність факторингу полягає у передачі підприємством права вимоги за дебіторською заборгованістю спеціалізованій фінансовій установі або банку з метою оперативного отримання коштів за вже надані послуги. Практично це означає, що після виконання договірних зобов'язань перед клієнтом підприємство не очікує завершення відстроченого терміну оплати, а отримує більшу частину коштів одразу після передачі фінансових вимог фактору. Це дозволяє суттєво прискорити оборотність

капіталу та підтримувати безперервність операційної діяльності.

Для ТОВ «Спец-Безпека» застосування факторингових операцій є особливо актуальним, зважаючи на специфіку надання охоронних послуг, де значна частина контрактів може передбачати відтермінування платежів на 30, 60 або навіть 90 днів. За таких умов факторинг дозволяє оперативно мобілізувати до 80–90% суми дебіторської заборгованості, не створюючи додаткового боргового навантаження на підприємство.

Залежно від умов фінансування підприємство може використовувати факторинг із регресом або без регресу. У першому випадку ризик непогашення заборгованості частково залишається за підприємством, що дозволяє отримати нижчу вартість фінансування. У другому випадку кредитний ризик переходить до фінансового посередника, що підвищує фінансову безпеку підприємства та мінімізує ризики неплатежів з боку клієнтів. Для компанії, яка працює в секторі безпеки, другий варіант може бути більш привабливим при роботі з новими або ризиковими контрагентами.

Додатковим інструментом оптимізації грошових потоків може стати інвойс-дискаунтинг, який передбачає фінансування не окремих контрактів, а загального портфеля дебіторської заборгованості. Такий механізм дозволяє зменшити адміністративні витрати на супровід окремих операцій і забезпечує більш системний підхід до управління ліквідністю.

У випадках довгострокових контрактів або значних сум відстрочених платежів доцільним також може бути використання форфейтингу, який передбачає продаж фінансових вимог без права зворотної вимоги. Застосування цього інструменту дозволяє підприємству повністю усунути ризик неплатежів та швидко перетворити майбутні надходження на реальний фінансовий ресурс.

Поряд із використанням зовнішніх фінансових інструментів, ТОВ «Спец-Безпека» доцільно посилити внутрішню систему управління дебіторською заборгованістю через:

- впровадження системи знижок за дострокову оплату послуг;
- автоматизацію контролю строків оплати через CRM або ERP-системи;

- регулярний моніторинг платіжної дисципліни клієнтів;
- запровадження системи рейтингування контрагентів за рівнем кредитного ризику;
- посилення договірної дисципліни шляхом включення штрафних санкцій за прострочення платежів.

Очікуваним результатом впровадження зазначених заходів стане скорочення періоду інкасації дебіторської заборгованості, підвищення ліквідності, зниження потреби у короткостроковому кредитуванні та покращення структури капіталу підприємства. У стратегічному вимірі це дозволить ТОВ «Спец-Безпека» зміцнити фінансову автономію, знизити ризики платоспроможності та сформувати більш стійку модель фінансового розвитку.

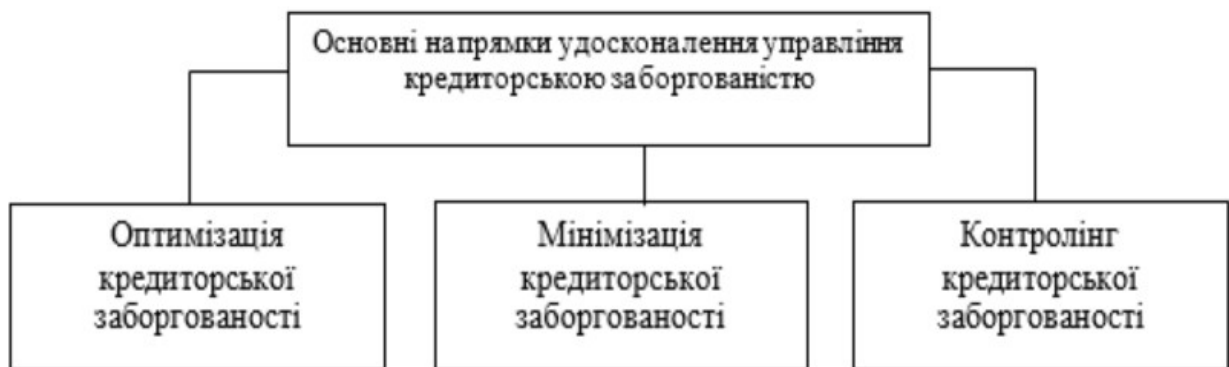

Рис. 3.10. Основні напрямки удосконалення управління кредиторською заборгованістю

Джерело: складено самостійно на основі [37]

Одним із стратегічно важливих напрямів підвищення фінансової стійкості ТОВ «Спец-Безпека» є вдосконалення системи управління кредиторською заборгованістю, оскільки саме ефективність розрахунків із постачальниками, підрядниками та іншими контрагентами безпосередньо впливає на рівень ліквідності, платоспроможності та загальної фінансової безпеки підприємства. В умовах зростання боргового навантаження та дефіциту власних оборотних коштів управління кредиторськими зобов'язаннями повинно розглядатися не лише як елемент поточного фінансового контролю, а

як повноцінний інструмент стратегічної оптимізації структури капіталу.

Проведений аналіз фінансової звітності ТОВ «Спец-Безпека» показав, що значна частка дебіторської та кредиторської заборгованості створює додаткове навантаження на систему управління грошовими потоками підприємства. Незважаючи на окремі позитивні тенденції щодо зростання прибутковості, наявність значних зобов'язань перед контрагентами знижує фінансову гнучкість підприємства та підвищує його чутливість до змін у зовнішньому економічному середовищі.

У зв'язку з цим одним із першочергових заходів має стати оптимізація умов взаєморозрахунків із постачальниками. Для цього підприємству доцільно здійснювати регулярний перегляд договірних умов, проводити переговори щодо пролонгації термінів оплати, отримання знижок за дострокові розрахунки або встановлення більш гнучких графіків платежів. Такий підхід дозволить зменшити короткострокове навантаження на грошові потоки та більш рівномірно розподіляти фінансові ресурси в процесі операційної діяльності.

Додатковим інструментом підвищення ефективності управління зобов'язаннями може стати використання сучасних фінансових механізмів рефінансування, зокрема факторингових та форфейтингових операцій. Їх застосування дозволяє прискорити надходження коштів від дебіторів та спрямувати отримані фінансові ресурси на погашення кредиторської заборгованості без залучення додаткових банківських кредитів. Для ТОВ «Спец-Безпека» це може стати дієвим способом скорочення залежності від зовнішнього фінансування та зниження витрат на обслуговування боргу.

Важливою складовою оптимізації кредиторської заборгованості також є впровадження системи фінансового контролінгу, яка забезпечує інтеграцію планування, моніторингу та оперативного коригування фінансових рішень. Створення внутрішньої системи контролінгу дозволить підприємству своєчасно виявляти прострочені зобов'язання, прогнозувати майбутні потреби в ліквідності, контролювати платіжний календар та оперативно реагувати на потенційні фінансові ризики.

Для посилення внутрішньої фінансової дисципліни доцільним є також запровадження мотиваційної системи для працівників фінансових та комерційних підрозділів, орієнтованої на досягнення оптимальних умов співпраці з контрагентами, скорочення строків розрахунків та підвищення якості договірної роботи. Стимулювання персоналу до покращення фінансових результатів дозволить посилити ефективність управління як дебіторською, так і кредиторською заборгованістю.

Окрему увагу слід приділити вдосконаленню політики управління дебіторською заборгованістю, оскільки саме висока частка прострочених платежів з боку клієнтів значною мірою ускладнює виконання підприємством власних зобов'язань перед постачальниками. Для мінімізації цих ризиків підприємству доцільно посилити оцінку платоспроможності клієнтів, запровадити систему рейтингування контрагентів, автоматизувати контроль строків оплати та активніше використовувати механізми передоплати або часткового авансування.

Таблиця 3.2

**Склад та динаміка простроченої заборгованості ТОВ «Спец-
Безпека» » за 2021 -2023 рр.**

Показники	Період			Відхилення 2023	
	2021	2022	2023	/2021	
				Абсолютне	Відносне
Розрахунки за продукцію, товари, послуги, роботи	71252	51544	71950	+698	0,97
За виданими авансами	0	2951	0	0	0
Інша	2388	23330	5840	+3452	144,5
Прострочена заборгованість, всього	73640	77825	77790	+4150	0,56

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати аналізу дебіторської заборгованості ТОВ «Спец-Безпека» свідчать про погіршення платіжної дисципліни контрагентів упродовж досліджуваного періоду. Зокрема, станом на кінець 2023 року, порівняно з 2021

роком, обсяг простроченої дебіторської заборгованості зріс на 4 150 тис. грн, що вказує на посилення ризиків, пов'язаних із несвоєчасним надходженням грошових коштів за надані послуги, виконані роботи та реалізовані супутні продукти. Така тенденція негативно впливає на ліквідність підприємства, уповільнює оборотність капіталу та посилює потребу у залученні зовнішніх джерел фінансування.

Для підприємства охоронної галузі, де стабільність грошових потоків безпосередньо впливає на можливість фінансування поточних операційних витрат, технічного обслуговування обладнання, виплати заробітної плати персоналу та реалізації інвестиційних програм, накопичення простроченої дебіторської заборгованості створює суттєві фінансові обмеження. Саме тому одним із найбільш доцільних напрямів оптимізації фінансових потоків для ТОВ «Спец-Безпека» є використання механізму факторингового фінансування.

З метою прискорення інкасації дебіторської заборгованості та вивільнення частини оборотного капіталу підприємству доцільно реалізувати проєкт рефінансування шляхом укладення договору факторингу з ОТР Factoring Ukraine. В межах запропонованого фінансового рішення передбачається відступлення права грошової вимоги за портфелем дебіторської заборгованості на загальну суму 71 950 тис. грн.

Реалізація факторингової операції дозволить підприємству отримати більшу частину грошових коштів одразу після передачі фінансових вимог фактору, не очікуючи завершення встановлених строків розрахунків із клієнтами. Як правило, факторингові компанії фінансують до 80–90% суми переданої дебіторської заборгованості, що дає змогу оперативно поповнити обігові кошти, підвищити платоспроможність та скоротити залежність від банківських кредитів.

Вибір ОТР Factoring Ukraine як фінансового партнера є економічно обґрунтованим, оскільки співпраця з фінансовою групою, пов'язаною з ОТР Bank, може забезпечити більш сприятливі умови фінансування, спрощені процедури оцінки дебіторів та скорочення термінів укладення договору. Крім

того, наявність корпоративних фінансових зв'язків може позитивно вплинути на вартість факторингового обслуговування та рівень комісійних витрат.

Очікуваним результатом реалізації запропонованого заходу стане прискорення оборотності фінансових ресурсів, зменшення обсягу простроченої дебіторської заборгованості, покращення показників ліквідності та зміцнення фінансової стійкості ТОВ «Спец-Безпека». Вивільнені кошти можуть бути спрямовані на погашення частини кредиторських зобов'язань, зниження боргового навантаження, модернізацію технічної бази та розвиток нових напрямів діяльності.

Для подальшого економічного обґрунтування доцільності реалізації факторингової операції вихідні параметри розрахунку ефективності запропонованого фінансового рішення наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Розрахунок економічного ефекту від використання факторингу

Найменування показника	Значення показника
Сума уступленої грошової вимоги, тис. грн.	71950
Величина кредиту по відношенню до суми рахунків, частки од.	0,30
Ставка банківського відсотка, частки од.	0,20
Середній термін оборотності дебіторської заборгованості, дні	69
Розмір комісійних за послуги, частки од.	0,20
Плата за факторинговий кредит, тис. грн	1355,2
Ефект від використання факторингу, тис. грн	70594,8

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Проведені розрахунки свідчать, що реалізація механізму рефінансування дебіторської заборгованості через факторингову операцію забезпечує для ТОВ «Спец-Безпека» вагомий фінансово-економічний результат. Зокрема, сумарний ефект від мобілізації та подальшого реінвестування коштів, вивільнених унаслідок передачі права вимоги за дебіторською заборгованістю, становить 70 594,8 тис. грн. Отриманий результат підтверджує високу доцільність

використання сучасних фінансових інструментів у системі управління оборотним капіталом підприємства та демонструє значний потенціал підвищення ефективності фінансового менеджменту.

Вивільнення такого обсягу ліквідних ресурсів створює для ТОВ «Спец-Безпека» реальні можливості для стабілізації поточної фінансової ситуації та зменшення залежності від зовнішніх короткострокових джерел фінансування. Найбільш економічно обґрунтованим напрямом використання отриманих коштів є спрямування їх на часткове або повне погашення існуючої кредиторської заборгованості, що дозволить суттєво покращити структуру зобов'язань підприємства.

Погашення кредиторської заборгованості за рахунок коштів, отриманих через співпрацю з ОТР Factoring Ukraine, дозволить підприємству досягти декількох стратегічно важливих фінансових ефектів одночасно. По-перше, це сприятиме зниженню боргового навантаження та скороченню витрат, пов'язаних з обслуговуванням залучених фінансових ресурсів. По-друге, зменшення кредиторської заборгованості позитивно вплине на показники ліквідності, платоспроможності та фінансової автономії підприємства. По-третє, скорочення обсягу прострочених зобов'язань дозволить уникнути штрафних санкцій, пені та інших додаткових фінансових витрат, які можуть виникати при порушенні договірних умов із постачальниками.

Для підприємства, що функціонує у сфері безпеки та охоронних послуг, своєчасне виконання фінансових зобов'язань має не лише економічне, але й репутаційне значення. Підтримання високого рівня платіжної дисципліни зміцнює ділову репутацію ТОВ «Спец-Безпека», підвищує рівень довіри з боку постачальників, партнерів та фінансових установ, а також створює передумови для отримання більш вигідних умов співпраці в майбутньому.

Таким чином, використання факторингового механізму та подальше спрямування вивільнених коштів на скорочення кредиторської заборгованості створює для ТОВ «Спец-Безпека» комплексний позитивний фінансовий ефект, який проявляється у покращенні ліквідності, зміцненні фінансової стійкості,

зниженні боргових ризиків та підвищенні загальної ефективності управління капіталом. Подальша кількісна оцінка впливу запропонованого заходу на структуру зобов'язань та фінансові показники підприємства наведена у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Вплив пропонованого заходу на динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Спец-Безпека»

Показник	До впровадження	Після впровадження	Відхилення
Дебіторська заборгованість, тис. грн	77790	5840	-71950
Кредиторська заборгованість, тис. грн	118038	46088	-71950
Валюта балансу, , тис. грн	991724	919774	-71950
Частка заборгованості покупців у валюті балансу, %	7,8	0,6	-7,2
Частка заборгованості перед постачальниками у валюті балансу, %	11,9	5,0	-6,9

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

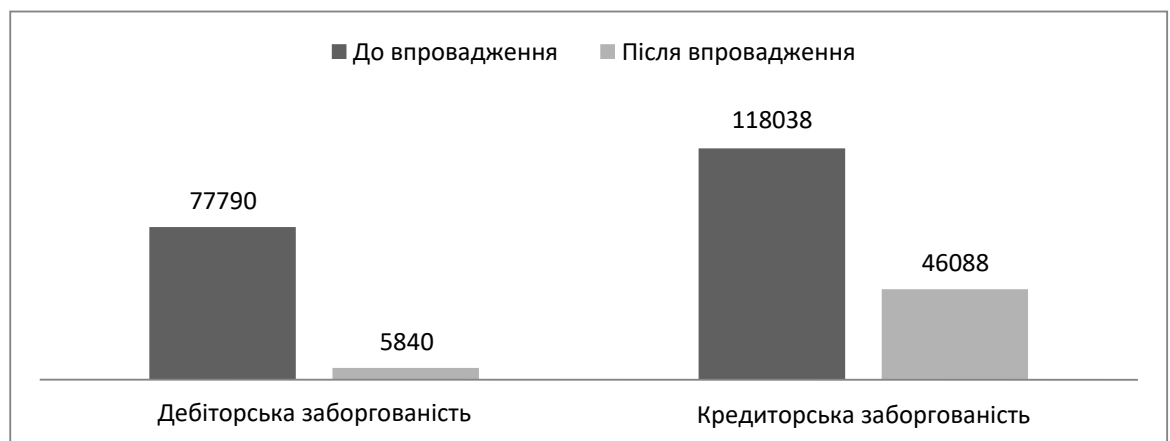

Рис. 3.11. Вплив пропонованих заходів на динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Спец-Безпека»

Джерело: складено автором самостійно

Результати прогнозних розрахунків свідчать, що впровадження

факторингового механізму в системі управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Спец-Безпека» матиме суттєвий позитивний вплив на структуру оборотного капіталу та загальний фінансовий стан підприємства. Після реалізації запропонованого заходу обсяг дебіторської заборгованості підприємства прогнозовано скоротиться з **77 790 тис. грн** до **5 840 тис. грн**, тобто майже на **92,5%**. Така динаміка свідчить про значне прискорення інкасації коштів та ефективність використання факторингового інструменту як механізму мобілізації фінансових ресурсів.

Для ТОВ «Спец-Безпека» це означає суттєве зменшення обсягу коштів, які раніше були вилучені з обороту у формі відстрочених платежів клієнтів. Вивільнення значної частини фінансових ресурсів дозволяє підприємству підвищити рівень ліквідності, забезпечити безперервність операційної діяльності та сформувати додатковий резерв фінансової стійкості в умовах нестабільного ринкового середовища.

Одночасно реалізація факторингової операції та спрямування отриманих коштів на погашення зобов'язань позитивно вплине на стан кредиторської заборгованості. Згідно з розрахунками, її обсяг скоротиться з **118 038 тис. грн** до **46 088 тис. грн**, що свідчить про суттєве зниження боргового навантаження на підприємство. Така трансформація структури зобов'язань дозволить ТОВ «Спец-Безпека» зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування, скоротити витрати на обслуговування боргових ресурсів та підвищити рівень фінансової автономії.

Скорочення дебіторської заборгованості також матиме позитивний вплив на показники оборотності капіталу. Оскільки значна частина оборотних активів більше не буде «заморожена» у розрахунках із клієнтами, підприємство зможе більш ефективно використовувати вивільнені ресурси для фінансування поточних потреб, модернізації технічного оснащення, розширення спектра послуг та формування резервів для майбутнього розвитку.

Не менш важливим є позитивний вплив скорочення кредиторської заборгованості на показники ліквідності та платоспроможності. Зменшення

обсягу короткострокових зобов'язань перед постачальниками, підрядниками та іншими контрагентами сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, зниженню ризиків прострочення платежів та підтриманню стабільних партнерських відносин. Для підприємства охоронної галузі це має стратегічне значення, оскільки безперервність постачання обладнання, технічного обслуговування та сервісної підтримки безпосередньо впливає на якість наданих послуг.

Таким чином, реалізація запропонованого заходу створює для ТОВ «Спец-Безпека» комплексний позитивний фінансовий ефект, який проявляється у підвищенні оборотності активів, зростанні ліквідності, зниженні боргового навантаження, зміцненні фінансової стійкості та покращенні загальної ефективності управління капіталом. Подальша кількісна оцінка впливу запропонованих змін на фінансові коефіцієнти підприємства представлена в **табл. 3.5**.

Таблиця 3.5

Коефіцієнти оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «Спец-Безпека» » після впровадження заходу

Показник	До впровадження	Після впровадження	Відхилення
Виручка тис. грн	373344	373344	0
Дебіторська заборгованість, тис. грн	77790	5840	-71950
Період обороту , дні	360	360	0
Коефіцієнт оборотності, оборотів	4,80	63,9	+59,1
Тривалість оборотності, днів	75	6	-69

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати прогнозних розрахунків підтверджують високу економічну доцільність впровадження факторингового механізму в систему управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Спец-Безпека». Після реалізації

запропонованих заходів очікується суттєве покращення показників ділової активності підприємства, насамперед у частині ефективності використання оборотного капіталу.

Зокрема, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості прогнозовано зросте з **4,80 оборотів** до **63,9 оборотів на рік**, що свідчить про кардинальне прискорення процесу повернення коштів від контрагентів. Таке зростання означає, що підприємство зможе значно швидше трансформувати реалізовані послуги у реальні грошові надходження, тим самим забезпечуючи стабільний рух фінансових ресурсів та підвищуючи ефективність управління оборотними активами.

Не менш показовим є скорочення тривалості одного циклу інкасації дебіторської заборгованості — з **75 днів** до **6 днів**. Подібна динаміка свідчить про суттєве підвищення ліквідності фінансових ресурсів підприємства та практичне усунення проблеми тривалого відволікання коштів з операційного обороту. Для ТОВ «Спец-Безпека», яке функціонує в галузі охоронних та безпекових послуг, це має особливо важливе значення, оскільки швидкість обігу коштів безпосередньо впливає на можливість своєчасного фінансування заробітної плати персоналу, технічного обслуговування обладнання, закупівлі ресурсів та підтримання безперервності надання послуг.

Підвищення оборотності дебіторської заборгованості також створює позитивний мультиплікативний ефект для всієї системи фінансового управління підприємством. Вивільнення значного обсягу грошових ресурсів дозволяє ТОВ «Спец-Безпека» спрямовувати кошти не лише на фінансування поточних операційних потреб, а й на погашення кредиторської заборгованості, зменшення боргового навантаження та формування внутрішніх резервів розвитку.

Крім того, зменшення залежності від прострочених розрахунків із клієнтами сприятиме зміцненню платоспроможності підприємства та підвищенню його переговорної позиції у взаємодії з постачальниками та фінансовими партнерами. Наявність достатнього рівня ліквідності може

дозволити підприємству отримувати більш вигідні умови співпраці, зокрема знижки за дострокову оплату, пролонгацію контрактів або більш гнучкі умови постачання.

Окремим позитивним результатом є зниження потреби у використанні короткострокових кредитів та інших позикових інструментів для фінансування операційної діяльності. Це дозволить скоротити фінансові витрати на обслуговування боргу, зменшити ризик втрати платоспроможності та підвищити рівень фінансової автономії ТОВ «Спец-Безпека».

Таким чином, впровадження факторингового механізму не лише покращує показники оборотності дебіторської заборгованості, але й формує комплексний позитивний вплив на ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність та конкурентоспроможність підприємства. Подальша оцінка змін у показниках ефективності використання кредиторської заборгованості та загального фінансового стану підприємства представлена в **табл. 3.6**.

Таблиця 3.6

Показники використання кредиторської заборгованості ТОВ «Спец-Безпека» після впровадження заходу

Показник	До впровадження	Після впровадження	Відхилення
Собівартість тис. грн	318238	318238	0
Кредит. заборг-ть, тис. грн	118038	46088	-71950
Період обороту , дні	360	360	0
Коеф. оборотності, оборотів	2,70	6,91	+4,21
Тривалість оборотності, днів	133	52	-81

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Результати проведених розрахунків підтверджують, що реалізація запропонованих заходів із рефінансування дебіторської заборгованості та оптимізації структури поточних зобов'язань матиме комплексний позитивний вплив на ефективність управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Спец-Безпека». Отримані прогнознi показники свідчать про суттєве покращення

швидкості обігу кредиторської заборгованості, що безпосередньо характеризує рівень платіжної дисципліни підприємства та його здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання перед контрагентами.

Зокрема, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості після впровадження запропонованого фінансового рішення прогнозовано зросте з **2,70 оборотів до 6,91 оборотів на рік**. Така динаміка свідчить про більш ніж дворазове прискорення розрахунків із постачальниками, підрядниками та іншими діловими партнерами. Для ТОВ «Спец-Безпека» це означає формування більш ефективної системи управління короткостроковими зобов'язаннями та зниження ризиків накопичення прострочених платежів.

Одночасно середній період погашення кредиторської заборгованості скоротиться з **133 днів до 52 днів**, тобто більш ніж у 2,5 рази. Подібне скорочення строків розрахунків свідчить про істотне підвищення ліквідності підприємства та здатності оперативно управляти власними грошовими потоками. Для компанії, яка функціонує на ринку охоронних та безпекових послуг, така тенденція має стратегічне значення, оскільки стабільність взаємовідносин із постачальниками технічного обладнання, сервісними компаніями та іншими контрагентами є критично важливою для забезпечення безперервності операційної діяльності.

Покращення показників оборотності кредиторської заборгованості також формує низку додаткових стратегічних переваг для ТОВ «Спец-Безпека». По-перше, своєчасне виконання договірних зобов'язань сприяє зміцненню ділової репутації підприємства та підвищенню рівня довіри з боку партнерів. По-друге, стабільна платіжна дисципліна може створити передумови для отримання більш вигідних умов співпраці, включаючи знижки за дострокову оплату, пріоритетність постачання або пролонгацію договірних умов на більш лояльних фінансових засадах.

Крім того, синхронне прискорення оборотності як дебіторської, так і кредиторської заборгованості забезпечує формування більш збалансованого фінансового циклу підприємства. Це означає, що надходження коштів від

клієнтів починає відбуватися швидше, ніж настання строків погашення зобов'язань перед постачальниками, що позитивно впливає на поточну ліквідність, зменшує касові розриви та скорочує потребу у залученні короткострокових позикових ресурсів.

Таким чином, впровадження запропонованих заходів дозволяє ТОВ «Спец-Безпека» не лише суттєво підвищити ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, але й створити стійкі передумови для зміцнення фінансової стабільності, підвищення платоспроможності, зниження ризиків ліквідності та забезпечення довгострокового конкурентного розвитку підприємства.

3.2. Вдосконалення корпоративного управління власним капіталом досліджуваного підприємства

Для формування ефективної системи управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека» необхідним є впровадження послідовного механізму фінансового управління, орієнтованого не лише на підтримання поточної платоспроможності, але й на забезпечення довгострокової фінансової стійкості, зростання вартості бізнесу та зміцнення конкурентних позицій підприємства на ринку охоронних послуг. З огляду на результати проведеного фінансового аналізу, а також виявлені проблеми, пов'язані з дефіцитом власного оборотного капіталу, зростанням боргового навантаження та необхідністю оптимізації структури фінансових ресурсів, система управління капіталом повинна реалізовуватися через кілька взаємопов'язаних етапів.

Першим етапом виступає формування стратегічних цілей та конкретизація фінансових завдань. На даному етапі керівництво ТОВ «Спец-Безпека» повинно визначити ключові пріоритети фінансового розвитку підприємства, які відповідають загальній корпоративній стратегії. До таких пріоритетів належать підвищення рівня ліквідності, зростання прибутковості власного капіталу, зменшення залежності від позикових ресурсів, оптимізація

структури активів та формування достатнього резерву фінансової стійкості. Для підприємства, що функціонує в секторі безпеки, особливо важливим є забезпечення безперервності фінансування операційної діяльності, технічного переоснащення та кадрового розвитку.

Другим етапом є визначення критеріїв оцінки ефективності фінансового управління. Для об'єктивного контролю результативності управлінських рішень підприємству необхідно сформувати систему фінансових індикаторів, які дозволять оцінювати якість управління капіталом у динаміці. До ключових показників доцільно віднести коефіцієнти ліквідності, фінансової незалежності, оборотності активів, рентабельності власного капіталу, коефіцієнти ділової активності, а також показники ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Саме така система показників дозволить ТОВ «Спец-Безпека» своєчасно ідентифікувати фінансові ризики та оперативно коригувати стратегію управління.

Третім етапом виступає формування організаційно-економічного механізму реалізації фінансової стратегії. На цьому етапі підприємству необхідно забезпечити створення внутрішньої системи фінансового планування, бюджетування, контролінгу та прогнозування грошових потоків. Для ТОВ «Спец-Безпека» це передбачає інтеграцію фінансового контролю з операційною діяльністю, автоматизацію облікових процесів, підвищення ефективності управління активами та оптимізацію структури поточних зобов'язань. Враховуючи специфіку підприємства, значна увага повинна приділятися управлінню витратами на персонал, технічне забезпечення та сервісне обслуговування обладнання.

Теоретичною основою побудови сучасної системи фінансового менеджменту на підприємстві виступає сукупність фундаментальних концепцій управління капіталом, кожна з яких має практичне значення для подальшого розвитку ТОВ «Спец-Безпека».

Однією з базових є концепція пріоритетності економічних інтересів власників, відповідно до якої основною метою фінансового управління

виступає максимізація ринкової вартості бізнесу та зростання добробуту власників через ефективне використання капіталу.

Не менш важливою є концепція фінансового забезпечення сталого зростання, яка орієнтує підприємство на збалансований розвиток, підтримання стабільних темпів приросту активів та формування внутрішніх джерел фінансування.

Для підприємства корпоративного типу особливого значення набуває концепція агентських відносин, яка передбачає узгодження інтересів власників та управлінського персоналу. Її впровадження дозволяє підвищити прозорість управлінських рішень, ефективність використання ресурсів та рівень відповідальності менеджменту за фінансові результати.

Отже, комплексне застосування сучасних концепцій фінансового менеджменту та поетапна реалізація системи управління капіталом дозволить ТОВ «Спец-Безпека» не лише покращити ключові фінансово-економічні показники, але й сформувати стійку модель довгострокового розвитку, адаптовану до умов нестабільного ринкового середовища та високої конкуренції у сфері безпеки.

Таблиця 3.7

**Еволюція головної мети управління капіталом відповідно до
еволюції головної мети компанії**

Цільова модель діяльності компанії	Головна мета фінансового управління
Мінімізація транзакційних витрат	Управління прибутком компанії, максимізація прибутку
Максимізації обсягу продажів	Управління «чистими» транзакційними витратами компанії і їх мінімізація
Максимізація темпів зростання компанії	Управління продажами з метою максимізації виручки компанії і, як наслідок, максимізація прибутку, реалізація місії компанії
Забезпечення конкурентних переваг	Управління операційним прибутком компанії, його максимізація і розподіл
Максимізації доданої вартості	Управління фінансовими результатами діяльності компанії, реалізація інвестиційної політики
Максимізації ринкової вартості компанії	Прагнення до максимізації добробуту власників компанії в поточному та перспективному періоді, що забезпечується шляхом максимізації її ринкової вартості

Джерело: складено автором на основі даних [40]

Цільову функцію управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека» доцільно визначати як досягнення такого рівня фінансової стійкості, прибутковості та ділової активності, який забезпечує зростання економічної цінності підприємства, зміцнення його конкурентних позицій та створення достатнього потенціалу для довгострокового розвитку. Реалізація цієї функції передбачає не лише ефективне формування та використання фінансових ресурсів, але й підтримання оптимальної структури капіталу, здатної забезпечити стабільне фінансування операційної, інвестиційної та стратегічної діяльності підприємства.

Для досягнення зазначеної стратегічної мети система управління капіталом повинна базуватися на комплексі взаємопов'язаних управлінських завдань. Першочерговим серед них є забезпечення достатнього фінансування всіх напрямів діяльності підприємства. Для ТОВ «Спец-Безпека» це означає формування такого обсягу фінансових ресурсів, який дозволяє своєчасно фінансувати поточну діяльність, здійснювати модернізацію технічного обладнання, підтримувати кадровий потенціал та реалізовувати стратегічні інвестиційні проєкти у сфері безпеки.

Наступним стратегічним завданням є оптимізація процесів формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Ефективне управління активами та джерелами їх фінансування дозволяє підприємству мінімізувати фінансові витрати, забезпечувати належний рівень ліквідності та підвищувати загальну віддачу від використання капіталу. Для цього необхідно здійснювати постійний моніторинг структури власного і позикового капіталу, контролювати рівень дебіторської та кредиторської заборгованості, а також забезпечувати збалансованість грошових потоків.

Важливим елементом системи управління є формування раціональної структури джерел фінансування. Для ТОВ «Спец-Безпека» оптимальна структура капіталу повинна забезпечувати поєднання фінансової незалежності з можливістю залучення зовнішніх ресурсів для розширення діяльності.

Досягнення такого балансу дозволяє знизити вартість капіталу, мінімізувати фінансові ризики та підвищити інвестиційну привабливість підприємства.

Ключовим критерієм ефективності управління капіталом виступає рівень прибутковості. Саме тому одним із основних завдань фінансового менеджменту є забезпечення максимальної віддачі на вкладений власний та оборотний капітал. Для підприємства безпекової галузі це означає досягнення такого рівня використання ресурсів, за якого кожна інвестована гривня генерує максимальний фінансовий результат. Основним інтегральним показником при цьому виступає чистий прибуток, який характеризує кінцеву результативність господарської діяльності та формує внутрішні джерела самофінансування.

З метою побудови ефективного критерію управління капіталом доцільно сформувати систему взаємопов'язаних фінансових індикаторів. До такої системи для ТОВ «Спец-Безпека» доцільно включити:

- чистий прибуток як інтегральний показник результативності;
- фінансовий результат від операційної діяльності;
- валовий прибуток;
- чистий дохід від реалізації послуг;
- рентабельність власного капіталу;
- коефіцієнти ліквідності;
- показники оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості;
- коефіцієнти фінансової незалежності та боргового навантаження.

Особливого значення для подальшого розвитку ТОВ «Спец-Безпека» набуває інтеграція інноваційної складової в систему управління капіталом. У сучасних умовах ринок охоронних послуг вимагає постійного оновлення технічної бази, впровадження цифрових систем моніторингу, удосконалення програмного забезпечення та автоматизації бізнес-процесів. Саме тому до системи оцінки ефективності управління капіталом доцільно включити також показники інноваційної активності: витрати на науково-дослідні роботи, інвестиції в основні засоби, технологічне переоснащення та цифрову модернізацію.

Інвестиції в технологічне оновлення — системи відеоспостереження, аналітичне програмне забезпечення, транспортні засоби реагування, спеціалізоване обладнання — створюють основу для підвищення якості послуг, скорочення операційних витрат та зміцнення конкурентних переваг підприємства. Таким чином, ефективна система управління капіталом дозволить ТОВ «Спец-Безпека» не лише покращити фінансові результати, але й забезпечити стаке зростання ринкової вартості бізнесу, інноваційну адаптивність та довгострокову фінансову стійкість. Критерій ефективності управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека» наведено в таблиці 3.8

Таблиця 3.8

Критерій ефективності управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека»

Еталонний ранг руху	Показник	Зона
1	Чистий прибуток	Замикаюча
2	Фінансовий результат від операційної діяльності	Замикаюча
3	Валовий прибуток	Замикаюча
4	Чистий результат від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	Замикаюча
5	Витрати на інновації, наукові дослідження і розробки	Проміжна
6	Інвестиції в машини, обладнання, транспортні засоби	Проміжна
7	Інвестиції в будівельно-монтажні роботи	Проміжна
8	Витрати на оплату праці	Вихідна
9	Матеріальні витрати	Вихідна

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27, 41]

Сформована система фінансово-економічних показників повинна забезпечити ТОВ «Спец-Безпека» можливість не лише здійснювати поточний контроль ефективності використання капіталу, але й формувати стратегічні передумови для зростання ринкової вартості бізнесу, розширення клієнтської бази та посилення конкурентних переваг у сфері охоронних послуг. Реалізація такого підходу дозволяє підприємству досягати не лише кількісного зростання обсягів реалізації послуг, а й якісної трансформації бізнес-моделі через

створення більшої доданої вартості, підвищення прибутковості та зміцнення фінансової стійкості.

Закріплення для кожного фінансового показника еталонного рангу розвитку в системі управління капіталом створює для ТОВ «Спец-Безпека» чіткі орієнтири фінансового зростання та дозволяє здійснювати постійний моніторинг динаміки ключових параметрів діяльності. Використання такого підходу дає можливість своєчасно виявляти відхилення від стратегічних цілей, оперативно реагувати на зміни ринкового середовища та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимізації структури капіталу.

Одним із важливих результатів реалізації запропонованої методики є зростання продуктивності праці та ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. Для ТОВ «Спец-Безпека» це передбачає впровадження сучасних технологічних рішень у сфері охорони, цифрових систем моніторингу, автоматизованих платформ контролю безпеки та інструментів аналітики ризиків. Подібна модернізація не лише підвищує якість надання послуг, але й скорочує непродуктивні витрати часу, підвищує ефективність персоналу та забезпечує більш раціональне використання фінансових ресурсів. Особливе значення має досягнення такого рівня продуктивності праці, за якого темпи зростання результативності діяльності перевищують темпи збільшення витрат на оплату праці. За таких умов підприємство отримує можливість не лише підтримувати конкурентний рівень заробітної плати, але й одночасно підвищувати рентабельність діяльності, формувати додатковий фінансовий резерв та зміцнювати власний капітал.

Крім внутрішньої оптимізації, ефективне управління капіталом повинно супроводжуватися активним пошуком нових джерел фінансування. Для ТОВ «Спец-Безпека» це може передбачати використання банківських інструментів, фінансового лізингу, факторингових операцій, партнерських інвестицій, грантових програм або програм фінансування цифрової трансформації бізнесу. Залучення таких ресурсів створює додаткові можливості для модернізації технічної бази, запуску нових послуг та виходу на нові сегменти ринку.

З метою практичної реалізації системи управління капіталом підприємству доцільно здійснити кілька ключових управлінських кроків.

По-перше, необхідно провести комплексний аналіз динаміки фінансово-економічних показників за попередні періоди, зокрема за 2021–2023 роки. Особливу увагу слід приділити таким індикаторам, як чистий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, чистий дохід від реалізації послуг, рентабельність капіталу, коефіцієнти ліквідності та оборотності активів.

По-друге, важливим напрямом є оцінка ефективності структури джерел фінансування. Такий аналіз дозволить ТОВ «Спец-Безпека» визначити оптимальне співвідношення між власними та позиковими коштами, знизити боргове навантаження та забезпечити більш стійку фінансову модель розвитку.

По-третє, підприємству необхідно інтегрувати інноваційну складову в систему фінансового планування, включаючи інвестиції в технологічне переоснащення, автоматизацію бізнес-процесів, цифрові платформи управління та професійний розвиток персоналу.

Таблиця 3.9

Абсолютні значення показників критерію ефективності управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека»

Показник	Значення по роках			Еталонний ранг руху
	2021	2022	2023	
Чистий прибуток	3919	2768	11125	1
Фінансовий результат від операційної діяльності	10362	3781	11887	2
Валовий прибуток	28073	30793	55106	3
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	232312	259205	373344	4
Витрати на інновації, наукові дослідження і розробки	8341	8665	4329	5
Інвестиції в машини, обладнання, транспортні засоби	6435	4634	8298	6
Інвестиції в будівельно-монтажні роботи	671	885	540	7
Витрати на оплату праці	105721	125796	184852	8
Матеріальні витрати	92858	83316	68961	9

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Таблиця 3.10

**Приріст значень показників критерія ефективності управління
капіталом ТОВ «Спец-Безпека»**

Показник	Відношення значення показника подальшого року до значення показника попереднього року		Еталонний ранг руху
	2022 /2021	2023 /2022	
Чистий прибуток	0,70	4,02	1
Фінансовий результат від операційної діяльності	0,36	3,14	2
Валовий прибуток	1,09	1,79	3
Чистий результат від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	1,12	1,44	4
Витрати на інновації, наукові дослідження і розробки	1,04	0,50	5
Інвестиції в будівельно-монтажні роботи	1,31	0,61	7
Витрати на оплату праці	1,19	1,47	8
Матеріальні витрати	0,90	0,83	9

Таблиця 3.11

**Темпи зміни приростів значень показників критерію ефективності
управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека»**

Показник	Відношення подальшого значення приросту показника до попереднього значення приросту	Еталонний ранг руху
	2023 /2021	
Чистий прибуток	2,84	1
Фінансовий результат від операційної діяльності	1,15	2
Валовий прибуток	1,96	3
Чистий результат від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	1,61	4
Витрати на інновації, наукові дослідження і розробки	0,52	5
Інвестиції в машини, обладнання, транспортні засоби	1,29	6
Інвестиції в будівельно-монтажні роботи	0,80	7
Витрати на оплату праці	1,75	8

Матеріальні витрати	0,74	9
---------------------	------	---

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Отже, запропонований методичний підхід до оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами може розглядатися як комплексний аналітичний інструмент, який забезпечує можливість системного дослідження результативності фінансово-господарської діяльності підприємства в коротко- та довгостроковому періодах. Його практична цінність полягає в тому, що він дозволяє не лише здійснювати оцінку поточного фінансового стану, але й своєчасно виявляти тенденції розвитку, приховані резерви зростання, потенційні фінансові ризики та напрями підвищення ефективності управлінських рішень. Використання такого підходу створює підґрунтя для безперервного моніторингу ключових фінансових параметрів і забезпечує можливість оперативного коригування фінансової стратегії відповідно до змін зовнішнього середовища та внутрішніх потреб бізнесу.

Для ТОВ «Спец-Безпека» застосування даної методики має особливе стратегічне значення, оскільки специфіка функціонування підприємства в галузі безпеки вимагає одночасного забезпечення операційної стабільності, технічного розвитку, кадрового забезпечення та постійного оновлення матеріально-технічної бази. У таких умовах ефективне управління капіталом виходить за межі традиційного контролю доходів і витрат та трансформується у систему стратегічного управління економічним потенціалом підприємства.

Застосування запропонованої методики дозволяє ТОВ «Спец-Безпека» оцінювати результати фінансової діяльності на всіх рівнях управління — від підтримання поточної ліквідності та платоспроможності до забезпечення зростання прибутковості, капіталізації бізнесу та підвищення рентабельності власного капіталу. Особливу практичну значущість цей підхід має у процесі оцінювання результативності інвестицій у технологічне переоснащення, цифровізацію охоронних процесів, автоматизацію систем контролю та впровадження інноваційних сервісів.

В умовах посилення конкуренції на ринку безпекових послуг можливість

кількісно оцінювати економічний ефект від інноваційних інвестицій дозволяє підприємству більш обґрунтовано формувати пріоритети фінансування, визначати найбільш ефективні напрями капіталовкладень та своєчасно адаптувати інвестиційну стратегію до змін ринкової кон'юнктури. Це, у свою чергу, сприяє зростанню операційної ефективності, покращенню якості послуг, розширенню клієнтського портфеля та зміцненню ринкових позицій компанії.

Таким чином, впровадження запропонованої системи оцінювання ефективності фінансового управління створює для ТОВ «Спец-Безпека» не лише механізм контролю за результатами поточної діяльності, але й стратегічний інструмент формування довгострокової фінансової стійкості, інноваційної адаптивності та сталого конкурентного розвитку в умовах динамічного ринкового середовища.

Таблиця 3.12

**Темпи приростів значень показників критерію ефективності
управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека»**

Нормативний показників	ранг руху	Темп приросту	Фактичний ранг
1		2,84	1
2		1,15	6
3		1,96	2
4		1,61	4
5		0,52	9
6		1,29	5
7		0,80	7
8		1,75	3
9		0,74	8

Джерело: складено автором на основі даних [25, 26, 27]

Для забезпечення подальшого зростання ефективності управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека» важливу роль відіграє не лише внутрішня фінансова політика підприємства, але й зовнішнє інституційне середовище, сформоване державою. У сучасних умовах нестабільності ринкового середовища, технологічної трансформації та посилення конкуренції державна економічна політика повинна бути орієнтована на створення сприятливих умов

для розвитку підприємств, що здійснюють інноваційну, інвестиційну та соціально значущу діяльність.

Передусім державне регулювання має бути спрямоване на формування стабільного макроекономічного середовища, яке забезпечуватиме передбачуваність фінансових рішень, доступність інвестиційних ресурсів та зниження ризиків господарської діяльності. Для ТОВ «Спец-Безпека» це створює можливість більш ефективно планувати довгострокову структуру капіталу, реалізовувати програми технічного переоснащення та адаптувати бізнес-модель до змін потреб ринку безпекових послуг.

Особливого значення набуває використання державних фінансово-економічних стимулів, зокрема податкових, бюджетних, кредитних та інвестиційних інструментів, спрямованих на підтримку реінвестування прибутку, технологічного оновлення та розвитку інноваційної діяльності. Для підприємств безпекового сектору це має стратегічне значення, оскільки конкурентоспроможність значною мірою залежить від швидкості оновлення технічної бази, цифровізації процесів контролю, впровадження інтелектуальних систем моніторингу та сучасного програмного забезпечення.

Важливим напрямом підвищення ефективності управління капіталом для ТОВ «Спец-Безпека» є активізація інвестицій у модернізацію основних засобів та розвиток технологічної інфраструктури. Інвестування в сучасне обладнання, цифрові системи безпеки, мобільні комплекси реагування та автоматизовані платформи управління дозволяє не лише підвищити якість послуг, але й скоротити операційні витрати, зменшити ресурсоємність процесів і збільшити рентабельність діяльності.

Одночасно стратегічний розвиток підприємства повинен супроводжуватися нарощуванням обсягів реалізації послуг та більш повним використанням ефекту операційного важеля. Для ТОВ «Спец-Безпека» це означає, що при зростанні обсягів наданих послуг темпи збільшення прибутку можуть випереджати темпи приросту витрат, що позитивно впливає на рентабельність власного капіталу та загальну фінансову стійкість.

Не менш важливим є забезпечення збалансованої кадрової політики. Підвищення оплати праці повинно супроводжуватися випереджаючим зростанням продуктивності персоналу. Для підприємства охоронної сфери це може досягатися шляхом професійного навчання працівників, автоматизації рутинних операцій, використання сучасних засобів комунікації та цифрових платформ координації охоронної діяльності. Такий підхід дозволяє одночасно підвищити якість сервісу, мотивацію персоналу та ефективність використання фонду оплати праці.

Окремим резервом підвищення ефективності управління капіталом є системне зниження собівартості послуг через оптимізацію бізнес-процесів, раціоналізацію витрат на технічне обслуговування, логістику, енергоспоживання та адміністративне забезпечення. Скорочення непродуктивних витрат створює для ТОВ «Спец-Безпека» додаткові внутрішні джерела фінансування, які можуть бути спрямовані на інновації, розширення спектра послуг та зміцнення фінансової автономії.

Таким чином, ключовими напрямками підвищення ефективності управління капіталом ТОВ «Спец-Безпека» виступають формування сприятливого зовнішнього економічного середовища, активізація інвестиційної діяльності, технологічна модернізація, підвищення продуктивності праці, оптимізація витрат та впровадження сучасних фінансових інструментів. Комплексна реалізація зазначених заходів створить передумови для зміцнення фінансової стійкості підприємства, зростання його ринкової вартості та забезпечення довгострокового конкурентного розвитку.

Висновки до третього розділу:

У третьому розділі було обґрунтовано стратегічні напрями підвищення ефективності управління власним капіталом ТОВ «Спец-Безпека» та розроблено комплекс практичних заходів, спрямованих на зміцнення фінансової стійкості, оптимізацію структури джерел фінансування і забезпечення довгострокового розвитку підприємства. Основний акцент дослідження був зосереджений на формуванні сучасного методичного підходу до оцінювання результативності управління капіталом, який враховує не лише поточні фінансово-економічні показники, але й інвестиційні, інноваційні та стратегічні аспекти розвитку підприємства.

У процесі дослідження встановлено, що ефективність управління капіталом доцільно оцінювати через систему взаємопов'язаних фінансових індикаторів, до складу яких входять показники прибутковості, ліквідності, оборотності, фінансової незалежності, рентабельності власного капіталу та ефективності використання залучених ресурсів. Використання такої системи дає можливість своєчасно виявляти внутрішні резерви зростання, оцінювати результативність управлінських рішень та формувати обґрунтовану фінансову стратегію.

На основі проведеного аналізу було доведено, що одним із ключових резервів підвищення ефективності фінансового управління для ТОВ «Спец-Безпека» є оптимізація управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Запропоноване використання механізму факторингу дозволило обґрунтувати можливість прискорення оборотності дебіторської заборгованості, зменшення фінансового навантаження, підвищення ліквідності та покращення платіжної дисципліни підприємства. Водночас спрямування вивільнених коштів на погашення кредиторської заборгованості забезпечує зниження боргового навантаження та зміцнення фінансової автономії підприємства.

ВИСНОВКИ

Основні науково-практичні результати дозволили зробити наступні висновки:

Проведене теоретичне дослідження підтвердило, що аналіз ефективності використання власного капіталу посідає одне з ключових місць у системі фінансової діагностики підприємства, оскільки саме власний капітал формує основу його економічної самостійності, фінансової стійкості та здатності до довгострокового розвитку. Достатній обсяг власних фінансових ресурсів створює передумови для стабільного функціонування суб'єкта господарювання, знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування та забезпечує можливість реалізації стратегічних управлінських рішень.

У процесі дослідження встановлено, що структура власного капіталу формується під впливом декількох ключових складових, серед яких особливе значення мають статутний капітал, додатковий капітал, резервні фонди та нерозподілений прибуток. Сукупність цих елементів створює внутрішню фінансову базу підприємства, визначає рівень його платоспроможності, фінансової автономії та здатність адаптуватися до змін зовнішнього економічного середовища.

Визначено, що процес формування власного капіталу безпосередньо залежить від інвестиційної активності засновників, обраної організаційно-правової форми підприємства, а також ефективності подальшої господарської діяльності. Внески власників можуть здійснюватися у грошовій, матеріальній, майновій або нематеріальній формах, що створює широкі можливості для формування стартового фінансового потенціалу підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності на ринку.

Особливу увагу в ході дослідження було приділено оцінюванню динаміки власного капіталу, оскільки зміна його обсягів виступає важливим індикатором фінансового стану підприємства. Зростання величини власного капіталу

свідчить про накопичення внутрішніх ресурсів, зміцнення фінансової незалежності та підвищення інвестиційної привабливості бізнесу. Натомість його скорочення може сигналізувати про погіршення фінансових результатів, неефективність використання ресурсів або наявність внутрішніх фінансових ризиків.

Проведене комплексне дослідження фінансово-економічної діяльності ТОВ «Спец-Безпека» за 2021–2023 роки дозволило виявити як позитивні трансформації у системі управління капіталом, так і низку системних фінансових ризиків, що потребують стратегічного реагування з боку керівництва підприємства.

Результати аналізу засвідчили, що протягом досліджуваного періоду підприємство забезпечило приріст обсягу власного капіталу на 13 910 тис. грн, або 2,6% порівняно з базовим 2021 роком. Основним фактором такого зростання стало збільшення нерозподіленого прибутку на 1 590 тис. грн, що свідчить про здатність підприємства генерувати внутрішні фінансові ресурси та спрямовувати їх на зміцнення власної капітальної бази. Це характеризує підприємство як економічно активний суб'єкт господарювання, який здатний формувати внутрішні джерела самофінансування та підтримувати процес капіталізації прибутку.

Разом із тим аналіз структури джерел фінансування виявив суперечливу тенденцію. Попри абсолютне зростання власного капіталу, його питома вага у загальному обсязі фінансових ресурсів за досліджуваний період скоротилася на 25,8%, що свідчить про посилення залежності ТОВ «Спец-Безпека» від зовнішніх джерел фінансування. Зростання частки позикового капіталу було зумовлене активним залученням кредитних ресурсів для забезпечення операційної діяльності, фінансування розширення матеріально-технічної бази та покриття дефіциту оборотних коштів. Хоча така політика дозволила підтримати темпи розвитку підприємства, вона одночасно спричинила зростання боргового навантаження та підвищення рівня фінансового ризику.

Позитивною тенденцією є зростання ефективності використання

власного капіталу. У 2023 році рентабельність власного капіталу досягла рівня, за якого на кожен 1 грн власних фінансових ресурсів припадало близько 2,0 грн чистого прибутку. Загальний приріст показника рентабельності власного капіталу становив 1,3%, що стало результатом підвищення оборотності капіталу, зростання рентабельності продажів та більш ефективного використання активів підприємства. Це свідчить про покращення якості управління ресурсами та здатність підприємства забезпечувати прибутковість навіть в умовах фінансового навантаження.

Водночас результати аналізу ефекту фінансового важеля виявили наявність суттєвих структурних проблем у системі фінансування. Значення ефекту фінансового левериджу протягом усього періоду залишалися від'ємними і становили –3,82 у 2021 році, –7,51 у 2022 році та –1,41 у 2023 році. Це означає, що залучення позикових ресурсів не забезпечувало приросту прибутковості власного капіталу, а в окремі періоди навіть знижувало його ефективність. Така ситуація свідчить про те, що економічна віддача від використання активів була нижчою за вартість обслуговування боргових зобов'язань, що негативно впливало на фінансову стійкість підприємства.

Додатковим підтвердженням наявності фінансових дисбалансів є негативне значення власного оборотного капіталу протягом усього досліджуваного періоду. Зокрема, його обсяг становив –41 212 тис. грн у 2021 році, –163 353 тис. грн у 2022 році та –350 228 тис. грн у 2023 році. Така динаміка свідчить про дефіцит внутрішніх ресурсів для фінансування поточної діяльності та високу залежність підприємства від зовнішніх короткострокових джерел фінансування. Для компанії охоронної галузі, де критично важливими є безперервність операційної діяльності, технічна готовність і кадрова стабільність, це створює додаткові ризики ліквідності та платоспроможності.

У процесі дослідження встановлено, що ефективність управління капіталом доцільно оцінювати через систему взаємопов'язаних фінансових індикаторів, до складу яких входять показники прибутковості, ліквідності, оборотності, фінансової незалежності, рентабельності власного капіталу та

ефективності використання залучених ресурсів. Використання такої системи дає можливість своєчасно виявляти внутрішні резерви зростання, оцінювати результативність управлінських рішень та формувати обґрунтовану фінансову стратегію.

На основі проведеного аналізу було доведено, що одним із ключових резервів підвищення ефективності фінансового управління для ТОВ «Спец-Безпека» є оптимізація управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Запропоноване використання механізму факторингу дозволило обґрунтувати можливість прискорення оборотності дебіторської заборгованості, зменшення фінансового навантаження, підвищення ліквідності та покращення платіжної дисципліни підприємства. Водночас спрямування вивільнених коштів на погашення кредиторської заборгованості забезпечує зниження боргового навантаження та зміцнення фінансової автономії підприємства.

Також встановлено, що важливим напрямом підвищення ефективності управління капіталом є технологічна модернізація, оновлення матеріально-технічної бази, впровадження цифрових інструментів управління та розвиток інноваційної діяльності. Для підприємства безпекового сектору це є не лише фактором зниження витрат, але й передумовою підвищення якості послуг, зміцнення ринкових позицій і розширення клієнтського портфеля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. А.М. Подерьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк. Фінанси підприємств: навч. посібник.. 7-ме вид., без змін. Київ: Вид-во КНЕУ, 2000. 348 с.
2. Англійсько–український тематичний словник, Г. Кривченко, В. Игнатович, Словник економічної термінології , 2017 р., с. 98.
3. Балановська Т. І., Михайліченко М. В., Троян А. В. Сучасні технології управління: навчальний посібник. Київ: 2021 . 466с
4. Бережнюк І. Г. «Проблеми планування та аналізу витрат на промислових підприємствах» І. Г. Бережнюк, І. В. Несторишен, Л. П. Луцкова // Полтавський національного технічний університету імені Юрія Кондратюка *«ЕКОНОМІКА І РЕГІОН»*, 2017, с.300, с. 244.
5. Бойко О.С. Планування діяльності державних підприємств. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6561
6. Бубенко П.Т, Димченко О. В. «Теоретико-методичні складові інноваційної економіки», 2023 , 143с.
7. Великий Ю. М., Чвартацька О. В. Теоретичні основи фінансового планування та прогнозування на підприємстві. Ефективна економіка, 2018.
8. Галушка З. І., Поченчук Г. М. Економіка: теорія і практика. Підручник. Чернівці: Чернів. нац. ун-т. 2021 . 232 с.
9. Галушка З. І., Лусте О. О. Стратегії розвитку бізнесу: теорія і практика : навч. посібник / Чернівці : Чернівець. над. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022 . 288 с.
10. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. № 18. Ст. 144.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print>
11. Грабовецький Б.Є. Основи економічного прогнозування.: навч. посібник. Вінниця: ВФ Танг. 2022 . 209 с.
12. Джейсон Франк, Памела Дрейк, навч. посібник, Фінанси, фінансова та інвестиційна діяльність, переклад з англ., Черноватий Л. М., Коптілов В.Т., 2019,

с. 184-189

13. Економіка для всіх, фін. управління, академія управління фінансами, курс, конспект курсу, 2019.

14. Економіка підприємства: підручник / Швиданенко Г. О., Васильков В. Г., Гончарова Н. П ; за заг. ред. Г. О. Швиданенко. К.: КНЕУ, 2019. 598 с.

15. Іванова Н.С., Приймак Н.С., Карабаза І.А., Шаповалова І.В. Сучасний менеджмент у схемах і таблицях: навч. посібник. Частина 1. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2022 . 135 с.

16. Калачик А.В., Томчук В.В. *ERP-системи та їх місце в управлінському обліку. Фінанси, облік, банки*. 2019. Вип. 1 (24). С. 179-187

17. Карапетян, Е. Т. Теоретична концептуалізація конкурентоспроможності підприємства / Е. Т. Карапетян, О. Р. Квасовський // *Інноваційна економіка*. 2018. № 7. С. 97-104.

18. Карпенко Н. Г., економічний журнал «*Інвестиції: практика та досвід*», Вид. , ефективна економіка, Вип. 5-7, 2022 р.

19. Квасовський, О. *Реформована спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні* / О. Квасовський // *Світ фінансів*. 2017. Вип. 1. С. 51-57.

20. Копитко М. І. Управління інноваціями та інвестиціями: навчальний посібник у схемах і таблицях / Копитко М.І. Вид. 2-ге, допов.

21. Кравченко М. О., Лентовська М. А. *Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційно-активних підприємств*. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2023 . Вип. 24. С. XX-XX. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua> (фахове видання, категорія Б).

22. Кузуб М. В. Решетник К. Р. ERP-система як елемент збереження конкурентоспроможності підприємства. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін : зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Полтава, 22 жовтня 2021 р.). / за ред. Пилипенко К.А. Полтава, 2021. С. 410-414

23.Левченко Л.О. *Огляд методів прогнозування фінансового стану підприємства на основі економетричних моделей* / Л.О. Левченко, Д.С. Белова // *Управління розвитком складних систем*. 2019. Вип. 14. С. 164-169.

24.Менеджмент. Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти//Миколенко О. П., Страпчук С. І, Попова І. А., Пустова В. В. Львів, Видавництво «Новий Світ », 2021. 356 с.

25.Михайло Запукляк, Менеджмент і адміністрування : підручник для бакалаврів / Чернівці : 2023 . 684 с.

26.Нащекіна О. М., Краснокутська Н.С., Замула О.В. та ін. Менеджмент: навч. посіб. / Харків: «Друкарня Мадрид», 2019. 231 с.

27.Німецько- український словник економічних термінів, Дружбяк С. В. , Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019, с. 160.

28.Пшик Б. І. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. Вісник НТУ. 2017. №138. С. 91-96.

29.Ріхачова О.М. Організація та управління системою економічної безпеки підприємства: навчально-методичний посібник, 2019 р., с. 372-384.

30.Сініцин О.О. Фінансовий леверидж в управлінні структурою капіталу. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2021 . URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3334>

31.Сорока Л.М., Уманец Т.М., Степанова К.В. Стратегічне управління проектами. *Економіка, фінанси, право*. 2023 . №5 (2). С. 14-17.

32.Сумець, О. М. Стратегічний менеджмент : підручник; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременч. льот. коледж. Харків : ХНУВС, 2022. 208 с.

33.Терещенко О.О., Фінансовий контролінг : навч. посіб. / О.О. Терещенко, Н.Д. Бабяк. К. : КНЕУ, 2014. 179 с.

34.Терлецька Н. М., Терлецька Ю. О. Практикум з менеджменту: навч. посіб. Чернівці. 2022 . 144 с.

35.Тешева Л.В., Хохлов М.П., Петрова І.М. *Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. Глобальні та національні проблеми*

економіки. 2018. Вип. 23. С. 314-320.

36.Топило В.А. Бюджетування як інструмент фінансового управління. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/01/275.pdf>

37.Топило В.А. Впровадження системи бюджетування на підприємствах. Ефективна економіка. 2021. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8140>

38.Чаюн І., Бондар І.Ю. Планування виробничої програми підприємства та її ресурсного обґрунтування: Навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 127 с.

39.Швайка Л. А. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. Л.: Магнолія Плюс, 2023. 283 с.

40.Швець Ю. О., Тищенко О. С. *Особливості використання інформаційних технологій та автоматизованих систем управління на промислових підприємствах в сучасних умовах. Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 4. С. 81-90.

41.Яковенко О.І. *Актуальні питання управління діяльністю вітчизняних підприємств в сучасних умовах господарювання*. Причорноморські економічні студії. Випуск 76/2023 С. 163–167.

42.Яковенко О.І. *Антикризове управління підприємством в умовах пандемії COVID-19.*, 2022, Випуск 74. С. 163–167.

43.Яковенко О.І. Управління проєктами та ризиками: навчальний посібник. Ніжен: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 196с.

44.Aswath Damodaran, "The Little Book of Valuation: How to Value a Company, Pick a Stock and Profit" 2019, pp. 25-27.

45.Dail J., Eugene F. Brigham, Michael C. Ehrhardt, "Financial Management: Theory & Practice", 2022. P. 74.

46.John Y. Campbell, Andrew W. Lo, A. Craig MacKinlay, "The Econometrics of Financial Markets" (Revised Edition, 2021), p. 347

47.Kan D., O., Taran-Lala, O., Saienko, V., Metil, T., Umanets, T., & Maksymchuk, I. *Strategic Vectors for Enterprise Development in the Context of the*

Digitalization of the Economy. Postmodern Openings. 2023 . 13 (2), pp. 391.

48. Richard A. Brealey, Stewart C. Myers, Franklin Allen, "Principles of Corporate Finance" (2021), pp. 78-79.

49. Олександренко І. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства / І. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. Секція «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». - 2014. - № 6. - С. 419-426. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://catalog.uccu.org.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:211798/Source:default>. (7 p2.3)

50. Осадча ІО. В. Аналіз рівня розвитку регіональних ринків праці / ІО.В. Осадча // Сталій розвиток економіки. - 2012. - № 1(11). - С. 142-145. (48 p1.2)

51. Офіційна фінансова звітність ТОВ «Реєстр груп»: баланс (Звіт про фінансовий стан). Форма №1 [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.aviakon.com/wp-content/uploads/2021/08/balance2020.pdf>. (35 p2.2)

52. Педченко Н. С. Гармонізація управління процесом формування потенціалу розвитку підприємств та організацій споживчої кооперації на основі методу таксономії // Бізнес Інформ. - 2012. - №8. - С. 11-17. (49 p1.2)

53. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. - 4-ге вид., випр. і доп. - Київ: Знання, 2020. - 662 с. (56 p1.1)

54. Серединська В.М. Економічний аналіз / В.М. Серединська, О.С. Загородна, Р.В. Білоус, Р.В. Федорович. - Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. - 416 с. (58 p1.1)

55. Терен Г. М. Підходи до трактування ліквідності підприємства / Г. М. Терен // Агросвіт. - 2021. - № 23. - С. 67-71. (66 p1.2)

56. Толпежніков Р. О. Міжнародні підходи до удосконалення платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Р. О. Толпежніков, Т. Г. Толпежнікова, А. Г. Третьяков // Ефективна економіка. - 2022. - № 5. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7034> (68 p3.3)

57. Фінанси підприємства : підручник [Текст] / [Поддєрьогін А. М., Білик М.Д., Буряк Л. Д. та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. –

Восьме вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2013. – 519с. (4 с 330 p2.3)

58.Харченко О. Вплив чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ на рівень платоспроможності підприємств машинобудування / О.Харченко // Агросвіт. - 2015. - № 8. - С. 81 -84 (72 p1.2)

59.Харченко О.С. Передумови забезпечення платоспроможності підприємств в системі їх фінансової безпеки/ І.М. Крейдич, О.С. Наконечна, О.С. Харченко // Інвестиції: практика та досвід. - №8. - 2015. - С. 95-101. (73 p1.2)

60.Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Підручник. [Текст]. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 566 с. (10 p2.3)

61.Alpha C. Chiang. Fundamental methods of mathematical economics /Alpha C. Chiang. - McGraw-Hill, New York, 1990. - 303 p. (84 p1.3)

62.Berman K. Financial Intelligence: A Manager's Guide to Knowing What the Numbers Really Mean. / K. Berman, J. Knight, J. Case. - Kembridge: Harvard Business Review Press. - 2006. - 288 p. (81 p3.3)

63.Depallens G., Jobard J. P. Gestion financiere de Г enterprise / G. Depallens, J. P. Jobard. - P.: Sirey 9 edition, 1986. - P. 85. (82 p1.1)

64.Hicks J. Economic Perspectives. Further Essays on Money and Growth / J. Hicks. - Oxford, 1981. - 166 p. (85 p1.3)

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

**Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТОВ «Спец-Безпека» на
31.12.2023 р.**

А К Т И В	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	-	-
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби	1010	756 777	705 007
первісна вартість	1011	1 042 082	1 032 492
Знос	1012	285 305	327 485
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
Знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	11	11
інші фінансові інвестиції	1035	10	10
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-

Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	756 798	705 028

II. Оборотні активи			
Запаси	1100	7 454	8 900
Виробничі запаси	1101	-	-
Незавершене виробництво	1102	-	-
Готова продукція	1103	-	-
Товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	49 016	67 067
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	-	-
з бюджетом	1135	-	2 772
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4 144	454
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	22	43
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	-	-
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	60 636	79 236
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	817 434	784 264

Продовження Табл. А. 1

ПАСИВ	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	175 833	175 833
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	1 303	2 164
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	307 461	341 416
Неоплачений капітал	1425	-	-
Вилучений капітал	1430	-	-
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	484 597	519 413
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	57 421	51 777
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	57 421	51 777

Продовження Табл. А. 1

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	-
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	249 718	185 548
розрахунками з бюджетом	1620	6 140	11 516
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	3 723	3 461
розрахунками з оплати праці	1630	7 453	7 006
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	-	-
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	7 138	5 034
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	
Інші поточні зобов'язання	1690	1 244	509
Усього за розділом III	1695	275 416	213 074
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800		
Баланс	1900	817 434	784264,00

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) ТОВ «Спец-
Безпека» на 31.12.2023 р.**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	294 354	494 762
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестраховання	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-256 178	-459 285
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
Прибуток	2090	38 176	35 477
Збиток	2095	-	-
Дохід (витрати) від зміни у резервах зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	8 322	12 569
у тому числі:	2121	-	-
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	-20597	-19 898

Інші операційні витрати	2180	-8213	-15 208
у тому числі:			
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
Прибуток	2190	14 758	7 090
Збиток	2195	-	-
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	-
Інші доходи	2240	20 860	763
у тому числі:	2241	-	-
дохід від благодійної допомоги			
Фінансові витрати	2250	-	-
Втрати від участі в капіталі	2255	-	-
Інші витрати	2270	-	-2 596
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
Прибуток	2290	35 618	5 257
Збиток	2295	-	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-802	-1 461
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	
Чистий фінансовий результат:			
Прибуток	2350	34 816	3 796
Збиток	2355		-